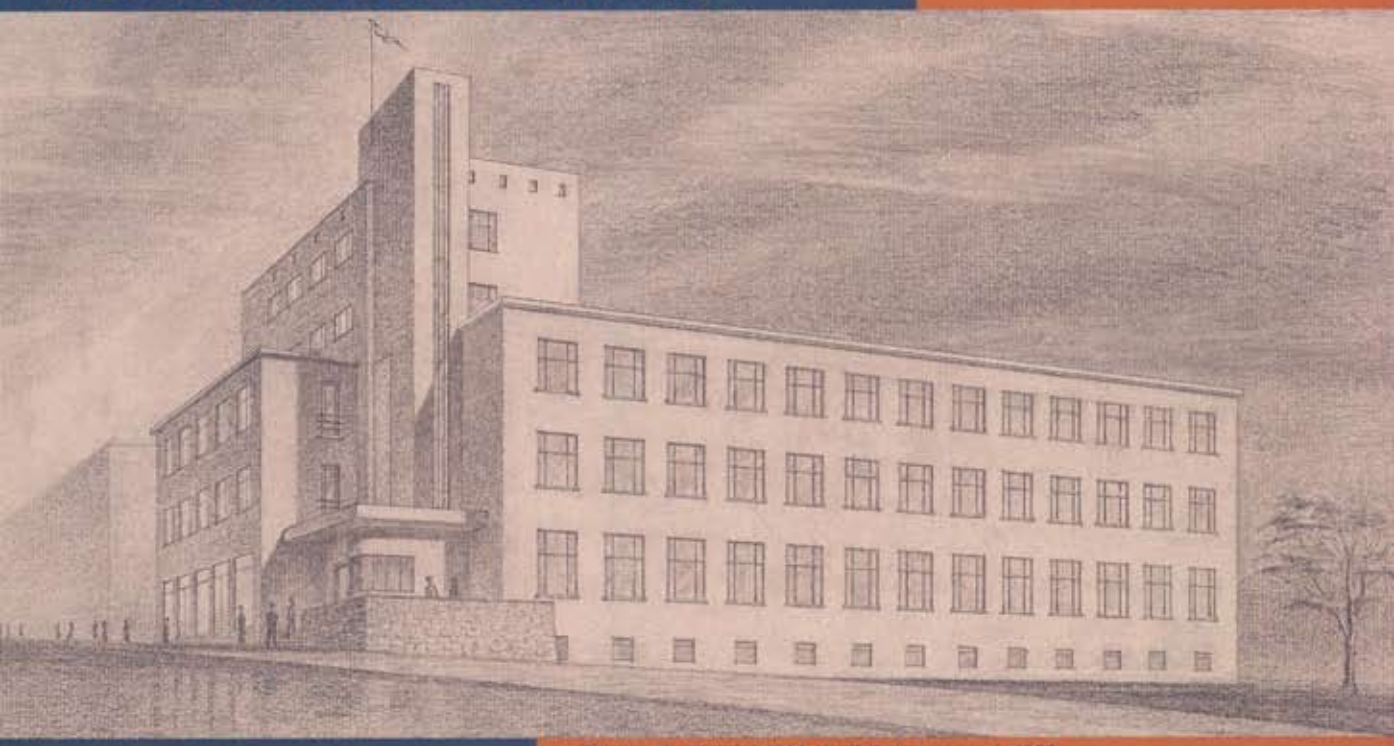
SIGURÐUR GUÐMUNDSSON ARKITEKT

Tillaga að stórhýsi 1939 / building, proposal, 1939

SIGURÐUR GUÐMUNDSSON ARKITEKT

Kjarvalsstaðir – Listasafn Reykjavíkur
Reykjavík Municipal Art Museum
september – október 1997

Sigurður Guðmundsson arkitekt var tengiliðurinn milli ólíkra viðhorfa í íslenskri húsagerðarlist á fyrra helmingi aldarinnar. Hann var í senn seinasti fulltrúi hinnar klassísku hefðar og frumkvöðull nýrrar húsagerðar í anda Bauhaus-stefnunnar. Sigurður var annar í röð þeirra Íslendinga sem fyrstir nutu háskólamenntunar í byggingarlist, næstur á eftir frumherjanum, Guðjóni Samúelssyni. Síðast en ekki síst varð Sigurður fyrstur íslenskra arkitekta til að hefja rekstur sjálfstæðrar teiknistofu árið 1925.

Með störfum sínum að byggingarmálum í rúma þrjá áratugi markaði Sigurður mikilvæg spor í þróunarsögu húsagerðar hér á landi og átti auk þess þátt í að móta viðhorf heillar kynslóðar arkitekta með faglegri reynslu sinni og innsæi. Menningarmálanefnd Reykjavíkur er heiður að því að kynna nýrri kynslóð verk Sigurðar arkitekts með yfirgripsmikilli sýningu á Kjarvalsstöðum.

Sigurdur Gudmundsson bridged differing movements in Icelandic architecture in the first half of this century. He was at once the last representative of classical tradition and the herald of new architecture in the Bauhaus style. Sigurdur Gudmundsson was only the second Icelander to study architecture at university level, after the pioneering figure of Gudjón Samúelsson. And last but not least, he was the first Icelandic architect to set up a private studio, in 1925.

Over more than three decades of work, Sigurdur Gudmundsson left an important imprint on the evolution of architecture in Iceland, besides shaping the outlooks of a whole generation of Icelandic architects with his professional experience and insights. The Cultural Committee of the City of Reykjavik is honoured to present Sigurdur Gudmundsson's architecture to a new generation of Icelanders with this panoramic exhibition at Kjarvalsstadir.

Formaður Menningarmálanefndar Reykjavíkur / Chair, Cultural Committee of Reykjavík:

Eldri ljósmyndir í sýningarskrá og á sýningu eru úr einkasafni Sigurðar Guðmundssonar nema annað sé tekið fram. Safnið er í vörslu Sigrúnar Skúladóttur í Hafnarfirði. Teikningar af byggingum eru flestar úr safni Sigurðar Guðmundssonar og Eiríks Einarssonar, sem varðveitt er á Þjóðskjalasafni Íslands. Ofangreindum aðilum eru færðar sérstakar þakkir fyrir ómetanlega aðstoð við undirbúning sýningarinnar. Afritun myndefnis í sýningarskrá er óheimil nema með samþykki eigenda þess.

Sýningarstjórn, rannsóknir og textagerð / Curatorship, research and text: Pétur H. Ármannsson

MÓTUNARÁR OG NORRÆN KLASSÍK
1925–1930

Um það leyti sem Sigurður Guðmundsson hóf nám sitt við arkitektadeild Konunglegu listaakademíunnar í Kaupmannahöfn árið 1915 voru viðhorf að breytast í norrænum arkitektúr. Í deiglunni var ný stefna, sem hér verður nefnd norræn klassík, og hafði víðtæk áhrif á norræna húsagerð frá um 1918 til 1930. Norræna klassíkin kom í kjölfarið á stílhreyfingum aldamótaáranna: nýbarokki, júgend og þjóðernisrómantík, og var andsvar við þeirri rómantík og einstaklingshyggju sem þær hafði einkennt. Umdeild tillaga um breytingar á turni Frúarkirkjunnar í Kaupmannahöfn varð til þess að vekja áhuga arkitekta á verkum C.F. Hansens (1756–1845), helsta fulltrúa nýklassísku stefnunnar í Danmörku, sem hafði verið í litlum metum hjá þeim sem aðhylltust þjóðernisrómantík. Endurmat á nýklassík 19. aldar leiddi brátt til víðtækari áhuga á rótum byggingarlistar – formrænum og fagurfræðilegum grunnreglum grískrar og rómverskrar byggingarlistar, sem og á eiginleikum og gæðum alþýðuhúsagerðar fyrri tíðar þar sem einfaldleiki og notagildi héldust í hendur.[1]

Enda þótt fylgismenn hinnar nýju stefnu byggðu formhugsun sína á sögulegum fyrirmyndum var afstaða þeirra í grundvallaratriðum ólík sögustíl (historisisma) 19. aldar. Þeir höfnuðu hugmyndinni um val milli mismunandi stíltegunda, sem var helsta forsenda sögustílsins. Þess í stað skyldi ein heilsteypt stílhugsun móta allar byggingargerðir sem arkitektar í upphafi 20. aldar fengust við. Í Svíþjóð og Danmörku gerðu fylgismenn stefnunnar uppreisn gegn kennsluaðferðum akademíunnar, þar sem námið fólst í innprentun á listsögulega „réttum" stílgerðum. Norræna klassíkin fól í sér frjálslegri túlkun sögulegra fyrirmynda, og höfundinum var ætlað að tvinna saman ólík áhrif í heilsteypt og persónulegt verk. Leitast var við að finna skýra formræna úrlausn á hverju viðfangsefni, þar sem finlega útfærð, klassísk stílatriði mynduðu mótvægi við einfalda og reglubundna heildarmynd. Útfærslan einkenndist öðru fremur af ögun og formfestu, húshliðar voru samhverfar um miðju og gluggagerðir staðlaðar. Helsta byggingin í anda norrænu klassíkurinnar í Danmörku var Politigaarden, höfuðstöðvar lögreglunnar í Kaupmannahöfn, reist á árunum 1918–24. Aðalhöfundar voru Hack Kampmann og Aage Rafn.[2] Byggingin markaði í raun bæði upphaf stefnunnar og endi. Sú áhersla sem þar var lögð á formrænar úrlausnir á kostnað notagildis vakti hörð viðbrögð, en um þetta leyti var áhrifa funksjónalismans farið að gæta. Utan Danmerkur þróaðist norræn klassík einna lengst í Svíþjóð, ekki hvað síst í verkum arkitektsins Eriks Gunnars Asplunds. Norrænar séráherslur greindu hina nýju stefnu frá klassískum straumum í öðrum löndum álfunnar á sama tíma, enda átti hún sér miklu fremur staðbundnar rætur en alþjóðlegar.

Atvikin höguðu því svo að Sigurður Guðmundsson tengdist norrænni klassík sterkari böndum en aðrir íslenskir arkitektar. Hann var við nám í Kaupmannahöfn á sama tíma og áhrif hennar voru hvað mest, milli 1918 og 1924. Á árunum 1919–25 var hann eini Íslendingurinn við háskólanám í arkitektúr. Helsti hugmyndafræðingur norrænu klassíkurinnar, Carl Petersen, varð árið 1918 prófessor við arkitektadeild Listaakademíunnar, um líkt leyti og Martin Nyrop, höfundur ráðhússins í Kaupmannahöfn og leiðtogi þjóðernisrómantísku stefnunnar, hætti kennslu.[3] Fyrirlestrar Petersens um byggingarlist höfðu mikil áhrif á nemendur akademíunnar um þetta leyti. Einungis einn Íslendingur hafði stundað nám í arkitektúr við Listaakademíuna á undan Sigurði, Guðjón Samúelsson sem lauk fullnaðarprófi árið 1919. Guðjón var meðal annars nemandi Nyrops og verk hans vitna um tengsl við sögustíl 19. aldar, í bland við þjóðernisrómantík og nýbarokkstíl aldamótaáranna. Sú viðhorfsbreyting í arkitektúr sem varð með norrænu klassíkinni birtist meðal annars í ólíkum viðhorfum þeirra Sigurðar og Guðjóns til sérþjóðlegs byggingarstíls og til hugmyndarinnar um val milli sögu-

Kaupmannahöfn / Copenhagen
Dómhús og ráðhús / Court and town hall, 1803–16
Christian Frederik Hansen

Mynd úr eigu Sigurðar Guðmundssonar

Kaupmannahöfn / Copenhagen
Politigaarden, höfuðstöðvar lögreglu / Police Headquarters, 1918–24
Hack Kampmann, Aage Rafn

Mynd úr eigu Sigurðar Guðmundssonar

1) Fisker, Kay. Arkitekturudviklingen i Norden i de sidste 50 aar. Nordisk Byggnadsdag V, bls. 501–502. Nordisk Byggnadsdag, Stokkhólmi 1950.

2) Anderson, Henrik. Modern Klassicism i Norden 1910-1930. Nordisk Klassicism, bls. 11. Finlands arkitekturmuseum, Helsinki 1982.

3) Upplýsingar frá Júlíönu Gottskálksdóttur listfræðingi.

Ásvallagata 14
Hús Jóns Ásbjörnssonar / residence
(1928)

legra stiltegunda. Sigurð má því með réttu kalla eina íslenska fulltrúa norrænnar klassíkur, þar sem þeir arkitektar sem næstir komu á eftir honum hófu ekki nám fyrr en um 1927 þegar norræna klassíkin var að víkja fyrir funksjónalismanum.

Sigurður Guðmundsson fæddist 4. maí 1885 á Syðri-Hofdölum í Skagafirði. Foreldrar hans voru Ingibjörg Sigurðardóttir frá Efstabæ í Borgarfirði og Guðmundur Pétursson bóndi og hreppstjóri á Hofdölum.[4] Árið 1904 hóf Sigurður nám við Hinn almenna menntaskóla í Reykjavík og lauk gagnfræðaprófi árið 1907. Hann stundaði áfram nám til stúdentsprófs, allt til þess að hann ákvað að læra arkitektúr, en á þeim tíma var stúdentspróf ekki skilyrði við inngöngu í arkitektadeild akademíunnar. Áður en Sigurður hélt utan til náms var hann um tveggja ára skeið kennari við Flensborgarskóla í Hafnarfirði. Um líkt leyti komst hann í kynni við Rögnvald Á. Ólafsson, fyrsta arkitektinn sem starfaði hér á landi. Í viðtali við Valtý Stefánsson á sextugsafmæli sínu segir Sigurður kynnin af Rögnvaldi hafa valdið nokkru um að hann ákvað að leggja fyrir sig byggingarlist, en áður hafði hugur hans staðið til málaralistar.[5] Árið 1915 sigldi Sigurður til Kaupmannahafnar og innritaðist í arkitektadeild Listaakademíunnar. Þar stundaði hann nám meira og minna til ársins 1925, án þess þó að ljúka fullnaðarprófi. Fjárhagur var þröngur og jafnhliða skólanum vann Sigurður fyrir sér á teiknistofum í Kaupmannahöfn og einnig sem blaðamaður, meðal annars við fréttaþjónustu Berlingske Tidende.

Þáttaskil urðu á ferli Sigurðar árið 1924 þegar bæjarstjórn Reykjavíkur fól honum að gera uppdrætti að nýju barnaskólahúsi í Reykjavík. Hann hafði þá stuttu áður gert teikningar að Alþýðuhúsi í Reykjavík, sem sýndar voru á almennri listsýningu Listvinafélagsins árið 1924.[6] Þótt ekki séu um það skjalfestar heimildir má telja víst að þetta umfangsmikla verkefni hafi ráðið mestu um að Sigurður kaus að ljúka ekki námi sínu og fluttist heim árið 1925. Einungis einn háskólamenntaður arkitekt starfaði á Íslandi um það leyti, Guðjón Samúelsson, sem skipaður var húsameistari ríkisins árið 1920. Hafði hann tekið við því starfi af Rögnvaldi Á. Ólafssyni, sem lést úr berklum langt fyrir aldur fram árið 1917. Auk Guðjóns störfuðu í Reykjavík nokkrir iðnaðarmenn með framhaldsmenntun í byggingafræðum og unnu við að teikna íbúðarhús og atvinnuhúsnæði. Strax eftir að Sigurður kom heim árið 1925 hóf hann rekstur sjálfstæðrar arkitektastofu að erlendri fyrirmynd og var hann brautryðjandi í þeim efnum hér á landi.

Þegar Sigurður Guðmundsson hóf störf sem arkitekt í Reykjavík um 1925 var steinsteypa orðin algengasta byggingarefni hér á landi. Á þeim tíma var notkun hennar útbreiddari hér en í nálægum löndum. Til marks um þetta segist Sigurður í viðtali lítt hafa kynnst notkun steinsteypu í námi sínu í Danmörku.[7] Hann tók þó brátt að beita sér fyrir nýjungum á sviði múrverks og steyputækni í fyrstu húsum sínum. Meðal þeirra var grófhúðun steyptra útveggja með svonefndu perluákasti. Þá aðferð notaði hann fyrst í húsinu á Laufásvegi 70 (1927). Dökkur, ólitaður perlumúr einkenndi mörg af fyrstu verkum Sigurðar, en mörg þeirra húsa hafa síðar verið máluð. Önnur nýjung sem fyrst var reynd í sama húsi var járnbending steypu í veggjum, sem fyrir vikið urðu þynnri en áður hafði tíðkast.[8]

Eftir því sem næst verður komist vann Sigurður Guðmundsson frumdrög Austurbæjarskólans í Kaupmannahöfn vorið 1924.[9] Um sumarið kom hann til Reykjavíkur í stutta heimsókn og vann áfram að mótun tillögunnar. Síðla hausts hafði hugmyndin tekið á sig endanlegt form. Lóðin var á Skólavörðuholtinu austanverðu, sunnan Bergþórugötu og neðan Vitastígs. Bæjaryfirvöld sáu fyrir sér aðalálmu hússins niður með Bergþórugötunni, en Sigurður sá annmarka á því sökum landhallans. Kaus hann fremur að koma skólahúsinu fyrir efst á lóðinni samsíða Vitastíg, enda þótt það kostaði niðurrif nýreistrar aðveitustöðvar.[10] Með þessu móti var unnt að skipa öllum kennslustofum bekkjardeilda niður í

4)
Verkfræðingatal. Verkfræðingafélag Íslands, Reykjavík 1956.

5)
Valtýr Stefánsson. Sextugur arkitekt með vaxandi umbótaáhuga [viðtal]. Morgunblaðið, 4. maí 1945.

6)
Skv. sýningarskrá. Ábending frá Júlíönu Gottskálksdóttur listfræðingi.

7)
Guðmundur Hannesson. Húsagerð á Íslandi. Iðnsaga Íslands I, bls. 258–289. Iðnaðarmannafélagið, Reykjavík 1943.

8)
Borgarstjórinn í Reykjavík, M 11, 19.4. 1924. Borgarskjalasafn.

9)
Bréf Sigurðar Guðmundssonar til borgarstjóra, M 11, 3.10. 1924. Borgarskjalasafn.

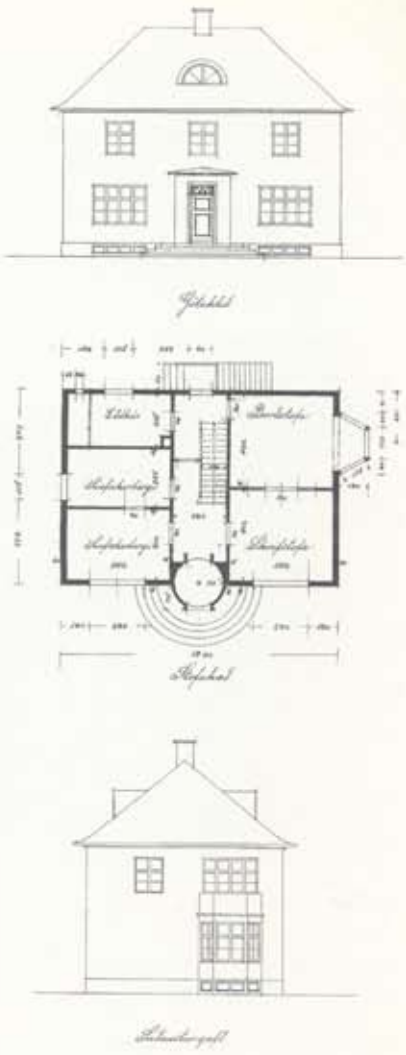
einfaldri röð með þeirri langhlið sem helst naut sólar og útsýnis. Um sama leyti og Sigurður vann að fyrstu drögum sínum að Austurbæjarskólanum var nýskipuð samvinnunefnd um skipulag Reykjavíkur að hefja undirbúning fyrsta heildarskipulags fyrir bæinn. Einn veigamesti þáttur þeirrar áætlunar var svonefnd „háborg" efst á Skólavörðuhæð, þar sem ætlunin var að reisa helstu opinberu byggingar höfuðstaðarins: háskóla, leikhús, listasafn og stúdentagarð, auk nýrrar kirkju fyrir austurbæ Reykjavíkur. Aðalhöfundur háborgartillögunnar var Guðjón Samúelsson, húsameistari ríkisins. Háborgin reis aldrei, en hún var þó á sínum tíma mikilvæg skipulagsforsenda við hönnun Austurbæjarskólans. Um þetta farast Sigurði svo orð í greinargerð dagsettri í mars 1925:

Skólahúsið og umhverfi þess – heilar, langar línur og stórir fletir – sýnist mér vel til fallið að gera undirstöðu eða aðdraganda að þyrpingu hinna viðhafnarmeiri stórhýsa, sem von er á uppi á hæðinni kringum Skólavörðutorgið. En hvorki þetta hús né önnur þar í kring mega hreykja sér svo hátt að þau taki toppinn af háborginni.[10]

Vinna við uppsteypu Austurbæjarskólans hófst árið 1927 og var skólahúsið tilbúið til notkunar haustið 1930. Mjög var til þess vandað og ber byggingin enn í dag vitni um stórhug og framsýni þeirra sem að henni stóðu. Almennar skólastofur voru í miðálmu hússins. Út frá henni til endanna gengu fram tvær minni álmur með öðrum vistarverum. Álmurnar mynduðu skjólvegg umhverfis leiksvæðið, sem lá opið mót morgunsólaráttinni. Grunnhugmyndin var einföld og endurspeglaði vel áherslu norrænnar klassíkur á skýra formræna heildarlausn. Regluföst gluggaskipanin minnti um margt á Politigaarden. En í stað þess að umlykja fagurlega mótaða húsagarða, líkt og sú bygging, breiðir Austurbæjarskólinn út faðm sinn mót helstu sólarátt og viðáttu fjallahringsins umhverfis bæinn. Þegar Austurbæjarskólinn var tekinn í notkun haustið 1930 var hann eitt fullkomnasta skólahús á Norðurlöndum hvað aðbúnað snerti. Meðal nýjunga má nefna kvikmyndasal, sundlaug og böð, fullkomið skólaeldhús og matsal, auk sérhæfðra kennslustofa fyrir listgreinar og verklega kennslu. Lofthæfar voru á húsinu til að tryggja sjálfvirkt flæði lofts í kennslustofum og í glugga var pantað sérstakt gler sem hleypti inn útfjólubláum geislum í heilsubótarskyni. Upphaflega var skólinn með steyptu, flötu þaki, einu því fyrsta sinnar gerðar hér á landi. Árið 1947 var koparklætt timburþak sett á allt húsið. Þá var Austurbæjarskóli fyrsta bygging í Reykjavík sem tengd var jarðvarmaveitunni frá Þvottalaugunum, en hún var tekin í notkun síðla árs 1930.[11]

Á árunum 1926–30 teiknaði Sigurður nokkur íbúðarhús í Reykjavík í anda norrænnar klassíkur. Sakir einfaldleika og fágaðs útlits skáru þau sig úr þeim skrautlega nýbarokkstíl sem þá einkenndi reykvísk steinsteypuhús. Hús Sigurðar voru ýmist einlyft með bröttu mænisþaki (Ásvallagata 14, Bergstaðastræti 74–74A, Hringbraut 26) eða tvílyft með lágreistu valmaþaki (Bergstaðastræti 75, Fjólugata 1, Laufásvegur 63, 70, 73 og 75). Veggir voru í flestum tilvikum húðaðir með perluákasti og þökin klædd með eternit-hellum. Í húsinu á Laufásvegi 70 voru sinkhúðaðir járngluggar, sem var nýjung á þeim tíma. Útlitsmyndir þessara húsa voru flestar samhverfar um miðju, veggfletir sléttir og gluggagerðir byggðar upp með margfeldi sömu grunneiningar. Fá gluggaop voru á inngangshliðum. Húsformið var í flestum tilvikum einfaldur teningur og lítið um útskot og útbyggingar. Húsin höfðu hreinan heildarsvip og yfirveguð hlutföll þar sem engu var ofaukið.

Þótt áhrifa frá fyrstu húsum Sigurðar færi fljótt að gæta í verkum annarra húsameistara kunnu ekki allir að meta ágæti þeirra. Árið 1926 synjaði byggingarnefnd Reykjavíkur fyrstu húsateikningu sem Sigurður lagði fyrir (Sóleyjargata 5) á þeirri forsendu að „húsið væri svo ljótt". Urðu blaðaskrif af því tilefni um faglega hæfni byggingarnefndar.[12] Þá vakti nær gluggalaus götuhlið hússins á

Laufásvegur 75
Hús Ásmundar Guðmundssonar / residence (1929)

10)
Sigurður Guðmundsson. Barnaskóli í Reykjavík. Kaupmannahöfn 1925. Borgarskjalasafn.

11)
Sigurður Guðmundsson. Barnaskólinn nýi í Reykjavík. Menntamál, 3. tbl., 4. árg., bls. 33–41.

12)
Valtýr Stefánsson. Hús Gunnlaugs Einarssonar læknis. Morgunblaðið, 18. apríl 1926.

Sóleyjargata 5
Hús Gunnlaugs Einarssonar, tillaga / residence, proposal (1926)

Laufásvegi 70 nokkra furðu bæjarbúa að sögn Sigurðar sjálfs.[12] Gluggaleysið skýrist af þeirri viðteknu skipulagsreglu þess tíma að skipa húsum niður á lóðir með tilliti til sólaráttar, þannig að hús sólarmegin götu stóðu þétt upp við gangstéttina. Sigurður kaus að snúa gluggum íveruherbergja frá götunni, sem var heppilegasta lausn með tilliti til birtu og notagildis. Á lóðum norðanvert við götu notaði hann alls ólíka úrlausn á innra skipulagi þar eð afstaða aðkomuleiðar og sólaráttar var önnur. Greina má skýrari samsvörun milli ytri aðstæðna og innra skipulags í fyrstu verkum Sigurðar en í öðrum reykvískum húsum frá sama tíma.

Af öðrum verkum Sigurðar sem telja má til norrænnar klassíkur ber helst að nefna Elli- og hjúkrunarheimilið Grund við Hringbraut og innréttingu Reykjavíkurapóteks á jarðhæð Austurstrætis 16, bæði verkin teiknuð og unnin árin 1928–30. Elliheimilið var stílhrein og látlaus bygging þar sem dagsbirta réð mestu um innra skipulag. Þrjár meginálmur mynduðu bygginguna í upphafi og var afstaða þeirra miðuð við að sem flest herbergi sneru gluggum í sólaráttir. Á milli þeirra var skjólsæll garður mót suðri.[13] Byggingin var síðar stækkuð til austurs og vesturs en er vel varðveitt að öðru leyti. Lyfjabúðarinnréttingin hefur sérstakt listsögulegt gildi þar sem hún er eina heilsteypta innréttingin hér á landi með skýrum einkennum norrænnar klassíkur. Á það jafnt við um rýmismynd hennar, húsgögn og einstök útfærsluatriði. Ásmundur Sveinsson myndhöggvari, þá nýkominn heim frá námi í Stokkhólmi og París, var fenginn til að gera útskurðarmyndir á anddyrishurðir, en um líkt leyti vann hann að lágmyndum yfir inngöngum Austurbæjarskólans.[14] Af óbyggðum verkum Sigurðar Guðmundssonar frá þessu tímabili ber helst að geta stúdentagarðs við Skólavörðutorg, sem mynda átti hluta háborgarinnar. Árið 1927 var efnt til samkeppni um uppdrátt að stúdentagarðinum, hinnar fyrstu hér á landi eftir því sem næst verður komist. Engin teikninganna í keppninni reyndist fullnægjandi og samþykkti garðsnefnd á endanum að fela Sigurði verkefnið. Smækkuð afrit uppdrátta af garðinum birtust í Stúdentablaðinu 1928. Teikningar þessar eru hinar áhugaverðustu þar sem þær sýna ekki aðeins stúdentagarðinn heldur alla austurhlið torgsins. Þar sá Sigurður fyrir sér þrjár byggingar í stað tveggja á háborgartillögunni frá 1924. Húsin eru í klassískum stíl en með léttu og fínlegu yfirbragði. Veturinn 1928–29 unnu stúdentar að því að grafa grunn stúdentagarðs í sjálfboðavinnu, en þegar ljóst varð að háskóli yrði ekki reistur á Skólavörðuholti var frekari framkvæmdum frestað.[15]

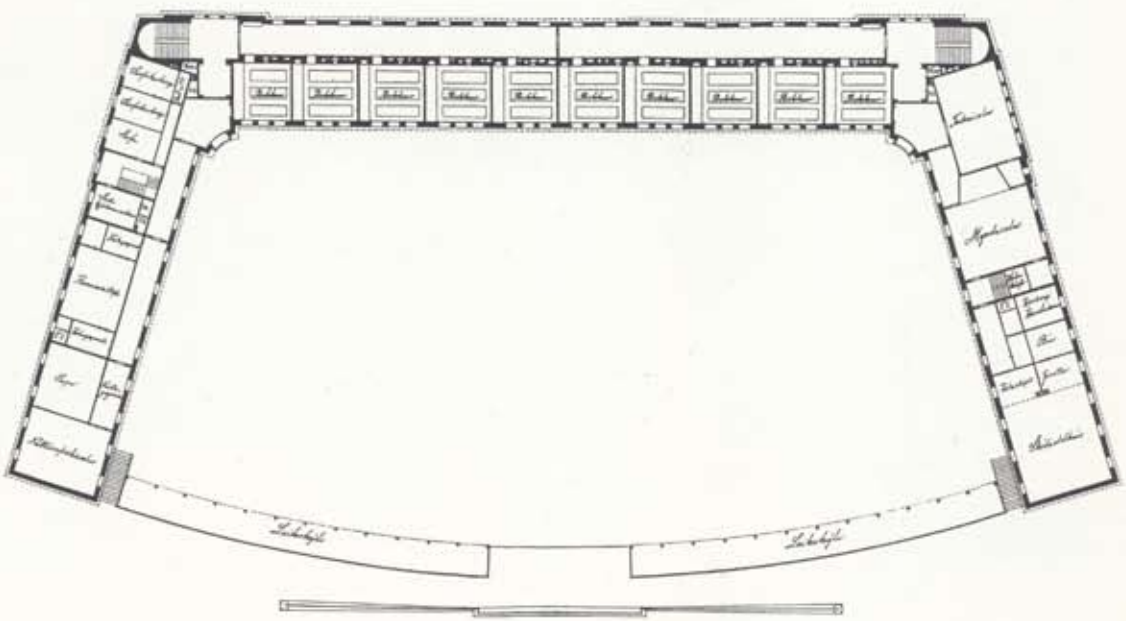
13) Sigurbjörn Á. Gíslason. Elli- og hjúkrunarheimilið Grund 10 ára. Minningarrit. Ísafoldarprentsmiðja, Reykjavík 1940.

14) Reykjavíkur Apótek. Tímarit iðnaðarmanna, 2. hefti, 4. árg., 1930, bls. 32.

15) Páll Sigurðsson. Úr húsnæðis- og byggingarsögu Háskóla Íslands I, bls. 94–102. Háskóli Íslands, Reykjavík 1986.

Ljósmynd / photo: Jón Kaldal

Skólavörðuholt
Barnaskóli Austurbæjar / primary school, 1924–30
Sigurður Guðmundsson

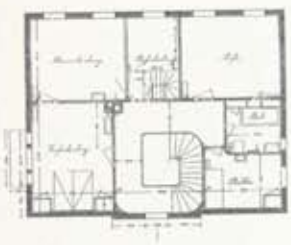

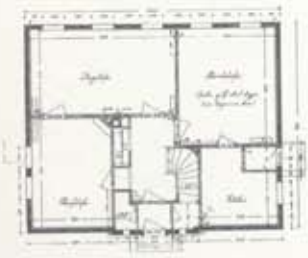

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

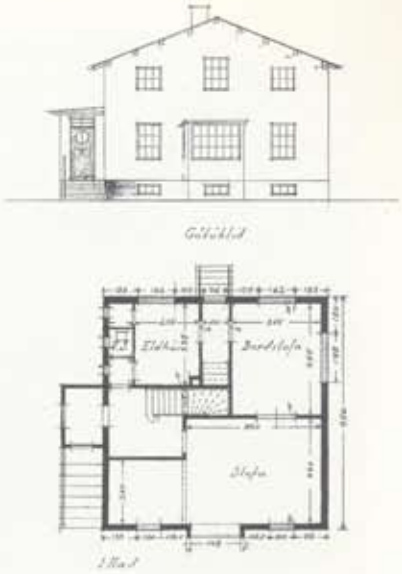

Laufásvegur 70
Hús Gunnlaugs Claessens (Kjartans Thors) / residence, 1927
Sigurður Guðmundsson

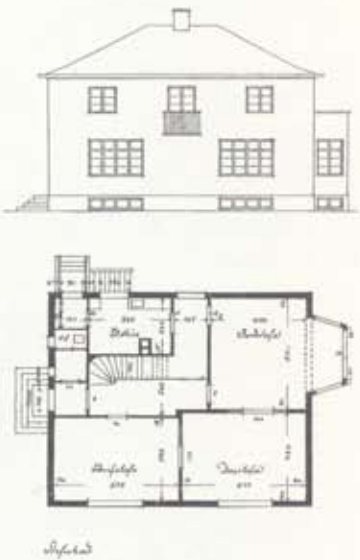
Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

Laufásvegur 69
Hús Valtýs Stefánssonar / residence, 1928
Sigurður Guðmundsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer. Myndir úr eigu Ingileifar R. Hallgrímsdóttur

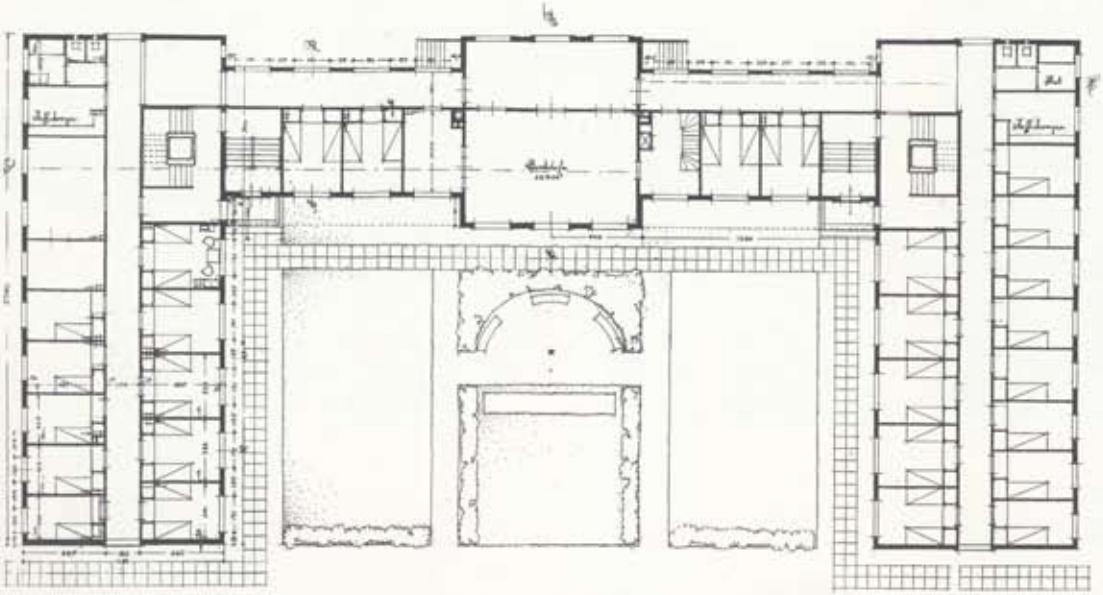

Fjólugata 1
Hús Hallgríms Benediktssonar / residence, 1928
Sigurður Guðmundsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer. Mynd úr eigu Húsameistara ríkisins

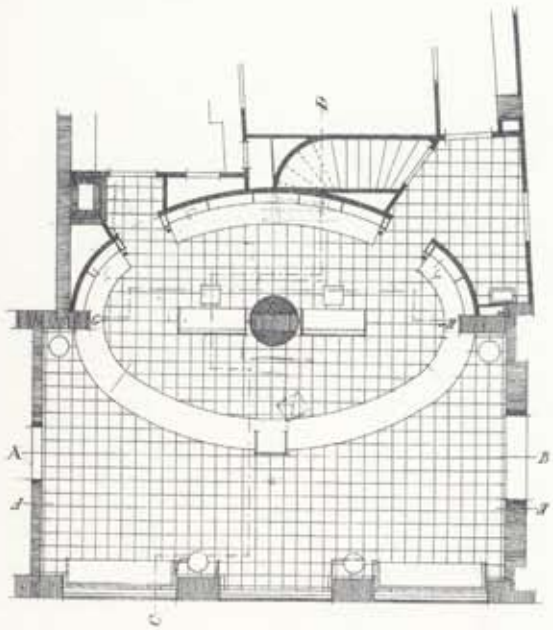
Hringbraut
Elli- og hjúkrunarheimilið Grund / nursing home, 1928–30
Sigurður Guðmundsson

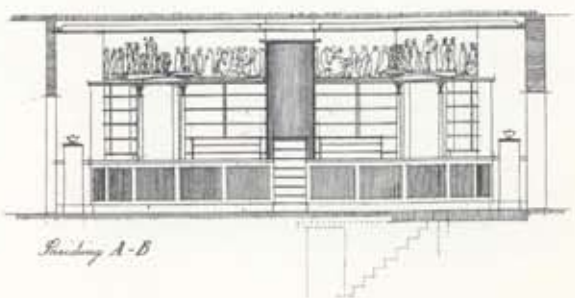

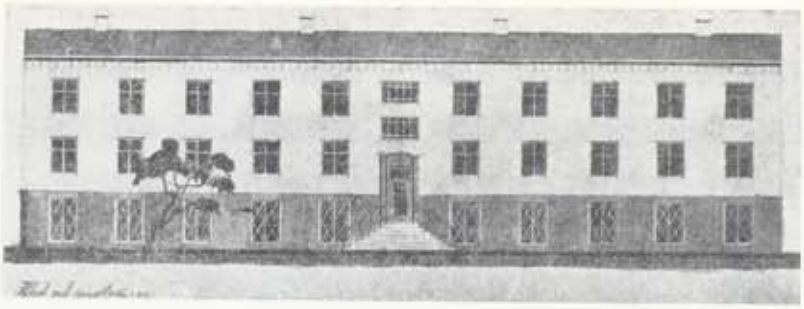

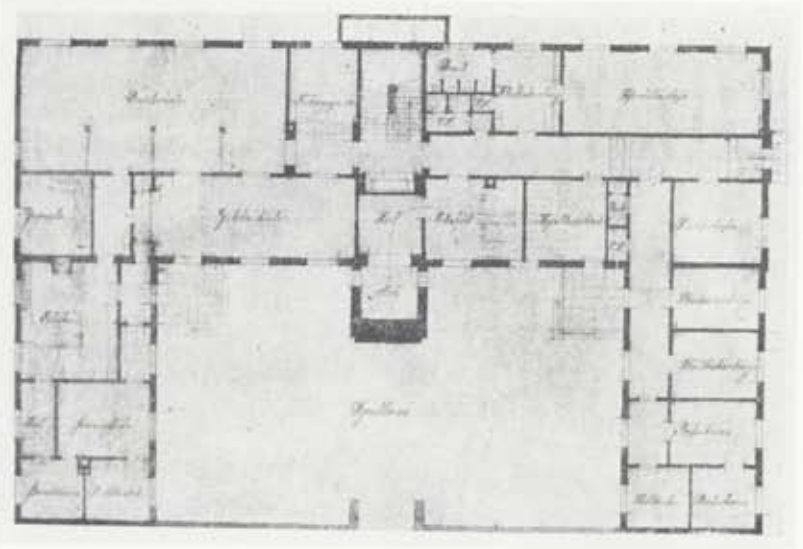
Lithmynd / photo: Pétur Sörensson

Austurstræti 16
Innrétting Reykjavíkur Apóteks / pharmacy interior, 1928–30
Sigurður Guðmundsson

Lífsmynd / photo: Landsbókasafn Íslands, Háskólabókasafn

Skólavörðuholt
Stúdentagarður, tillaga / student residence, proposal, 1928
Sigurður Guðmundsson

FUNKSJÓNALISMI – „HINN NÝI STÍLL"
1930–1935

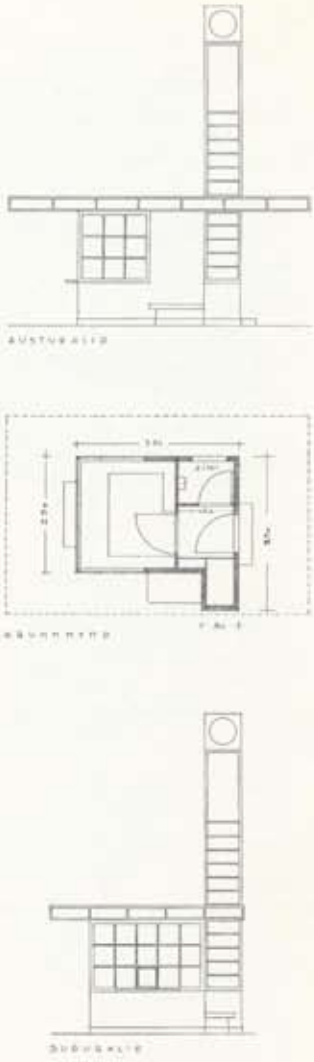
Á þriðja áratug aldarinnar urðu mikil umskipti í arkitektúr með tilkomu módernisma (nútímastefnu). Á Norðurlöndum og í Þýskalandi var þessi stefna oftast kennd við funksjónalisma (notagildisstefnu). Módernismi í arkitektúr fól í sér róttæka endurskoðun á öllum meginþáttum húsbygginga. Um var að ræða breiða alþjóðlega hreyfingu sem fyrst kom fram í Hollandi, Frakklandi og Þýskalandi. Í formrænu tilliti sótti hún innblástur til kúbískrar myndbyggingar, flatra þaka og teningslaga húsforma Miðjarðarhafslanda, sem og til nýjustu samgöngutækja þess tíma: flugvélanna og stóru farþegaskipanna. Krafa var gerð um samvirkni forms og notagildis og tilvísunum í sögulegar stílgerðir var hafnað. Jafnvægissamspil láréttra og lóðréttra lína kom í stað samhverfu um miðjuás. Í tæknilegu tilliti byggði stefnan forsendur sínar á eiginleikum nýrra efna, stáls og steinsteypu, sem sköpuðu skilyrði fyrir opnari og frjálsari rýmisskipan en unnt var að ná fram með hefðbundnum byggingaraðferðum. Loks var hinn félagslegi og pólitíski þáttur, sem meðal annars fól í sér kröfur um breytta tilhögun íbúða og að allir þegnar samfélagsins ættu jafnan rétt á vönduðum húsakynnum og heilsusamlegu umhverfi.

Í kjölfar Stokkhólmssýningarinnar árið 1930 varð módernismi ríkjandi í norrænni húsagerðarlist. Meðal helstu boðbera hans voru margir þeirra arkitekta sem hafið höfðu feril sinn í anda nýrrar klassíkur, svo sem Erik Gunnar Asplund í Svíþjóð og Alvar Aalto í Finnlandi. Nýja klassíkin var mikilvægur undanfari funksjónalismans á Norðurlöndum og ýmsar þær áherslur sem síðar einkenndu norrænan nútímaarkitektúr má rekja til hennar. Í ljósi þess þarf vart að koma á óvart að Sigurður Guðmundsson varð frumkvöðull módernisma hér á landi. Árið 1929 vann hann uppdrætti að íbúðarhúsi Ólafs Thors á Garðastræti 41, fyrsta íslenska húsinu með skýrum einkennum funksjónalismans. Um inntak hinnar nýju stefnu komst Sigurður svo að orði í útvarpserindi árið 1933:

Hinn nýi stíll – ef hægt er að tala um stíl á þessu stigi – er nýfæddur. En hann er nú í heiminn borinn. Og hann er engin dægurfluga eða tískufyrirbrigði, eins og t.d. kjólar kvenfólksins, heldur er hann sprottinn af þörf. Hinn nýi stíll gerir fyrst og fremst þær kröfur að húsin séu svo nothæf sem framast má verða, og að öll gerð þeirra og allt form svari til þess hlutverks sem þeim er ætlað. Að byggingarefnið sé notað rétt og samkvæmt eðli sínu. Ennfremur að hin ytri ásýnd segi sannleikann en sé ekki dulargervi til þess að leyna veruleikanum. ... Gerð hússins að utan, skipulag þess að innan og hin berandi „konstruktion", eða máttarvirki, verða að vinna saman í öllum meginatriðum, og gera eina samfellda og skýra heild.[1]

Í greinum um list þessa tímabils hafa þau Hörður Ágústsson og Júlíana Gottskálksdóttir bent á þá áhugaverðu staðreynd að hér á landi ruddi funksjónalismi í arkitektúr sér til rúms mun fyrr en módernismi í öðrum greinum sjónlista.[2-3] Þessi athyglisverði vaxtarbroddur íslenskrar nútímalistar í upphafi heimskreppunnar birtist með einna skýrustum hætti í nokkrum íbúðarhúsum sem hönnuð voru á teiknistofu Sigurðar Guðmundssonar á árunum 1929–33. Hin nýju viðhorf sem einkenndu þessi hús áttu sér alþjóðlegar rætur en þau báru engu að síður sterk höfundareinkenni. Að ýmsu leyti má líta á þau sem framhald af ýmsum þeim nýjungum sem Sigurður Guðmundsson hafði innleitt með verkum sínum fyrir 1930, einkum á sviði járnbentrar steinsteypu. Þrátt fyrir nýjan svip á ytra borði var innra skipulag húsanna mótað af þeim meginreglum sem hann hafði stuðst við í fyrstu húsum sínum. Hið sama má segja um perluákast á útveggjum, gluggagrindur úr járni og steypt flöt þök.

Í fyrstu funksjónalísku húsum sínum vék Sigurður nokkuð frá þeirri ströngu

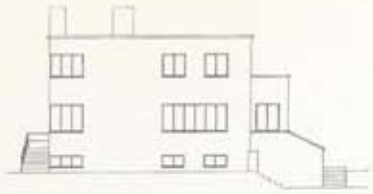

Lækjartorg
Blaðabúð, tillaga / newspaper kiosk, proposal (1933)

1) Sigurður Guðmundsson. Húsagerð. Tímarit iðnaðarmanna, 6. hefti, 7. árg., 1934.

2) Hörður Ágústsson. Inngangur í skrá sýningar um Gunnlaug Halldórsson arkitekt, bls. 6. Arkitektafélag Íslands, Reykjavík 1989.

3) Júlíana Gottskálksdóttir. Í deiglunni 1930–1944, bls. 159. Listasafn Íslands, Reykjavík 1994.

Laufásvegur 77
Hús Helga Guðmundssonar / residence (1932)

reglufestu sem áður hafði einkennt verk hans. Mótun rúmtaksins varð margbreytilegri og jafnvægissamspil láréttra og lóðréttra lína kom í stað samhverfra útlitsmynda. Turnhýsi, útskot, svalabrúnir og gluggaop mynduðu hárfínan samleik forma í þrívídd, þar sem engu var ofaukið og engu varð við bætt. Þessi nákvæma þrívíða mótun einkenndi allar byggingar Sigurðar í anda funksjónalismans, og einnig mörg síðari verk hans, svo sem Þjóðminjasafnið. Sléttskorið, teningslaga húsformið féll vel að eiginleikum steinsteypunnar. Aðstæður hér á landi voru módernismanum að því leyti hagstæðar að hefð var fyrir notkun steinsteypu til húsbyggingar og íslenskir iðnaðarmenn höfðu þegar öðlast mikla reynslu í meðhöndlun hennar. Því reyndist auðveldara en ella að innleiða nýja formhugsun sem byggði á tæknilegum eiginleikum hins nýja byggingarefnis. Ekki var lengur þörf á láréttum böndum og áhlöðnu skreyti til að létta svip steypunnar, fegurðargildið fólst í sjálfu rúmtaki hússins og hlutföllum í sinni hreinustu mynd. Önnur nýmæli, svo sem sólsvalir á þaki, póstalausir horngluggar úr járni og stálpípuhandrið, vitna um skyldleika við hugmyndir Bauhausskólans og verk Le Corbusiers. Óvenjulegt sérkenni þessara íslensku funkishúsa var dökki múrliturinn sem flestum þeirra var valinn í upphafi. Fyrir vikið varð yfirbragð þeirra þyngra og efnismeira en erlendra húsa í sama stíl, sem undantekningarlítið voru í hvítum eða ljósum lit. Bygging fyrstu húsanna í anda módernismans varð upphaf mikillar funkistísku sem mjög setti svip á íbúðarhús kreppuáranna. Auk hússins á Garðastræti 41, sem var tímamótaverk í íslenskri húsagerðarsögu, eru húsin á Sóleyjargötu 11, 29 og 35, Smáragötu 16, Laufásvegi 77 og Freyjugötu 46 helstu verk þessa tímabils á listferli Sigurðar. Einnig ber að nefna hús Ásmundar Sveinssonar myndhöggvara á Freyjugötu 41, sem var ólíkt hinum að uppbyggingu og innri gerð.

Módernisminn hafði strax mikil áhrif á hönnun íbúðar- og atvinnuhúsnæðis hér á landi en þróunin varð hægari í opinberum byggingarframkvæmdum. Flest hönnunarverkefni á vegum ríkisins á fjórða áratugnum komu í hlut embættis húsameistara ríkisins, þar sem hefðbundnari viðhorf til byggingarlistar voru lengi ráðandi. Engu að síður fékk Sigurður Guðmundsson brátt tækifæri til að teikna nokkrar stærri byggingar í anda funksjónalismans, og þóttu þær sæta tíðindum. Ber fyrst að geta stúdentagarðsins (Gamla garðs) við Hringbraut, sem byggður var á árunum 1933–34. Það var fyrsta byggingin sem reis á nýrri lóð Háskólans sunnan Hringbrautar.[4] Garðurinn var hornbygging með herbergjum stúdenta í aðalálmu en samkomusal í hliðarálmu. Þak aðalálmu var hallandi og með líku sniði og á elliheimilinu Grund, en ofan á hliðarálmu voru sólsvalir á flötu þaki sem ganga mátti út á úr stigahúsi. Einkenni funksjónalismans birtust með hvað skýrustum hætti í stigaturninum sem tengdi saman álmurnar tvær. Mikill horngluggi úr glertöflum (hleðslugleri) setti í upphafi svip sinn á stigahúsið en hann myndaði samfelldan bjartan flöt á húsinu að kvöldi til. Byggingin missti mikið af svip sínum þegar þessi flötur vék fyrir hefðbundum glerglugga jafnframt því sem þaki stigahússins var breytt.

Frá sama tíma og stúdentagarðurinn eru tvö sjúkrahús kaþólska safnaðarins í Stykkishólmi og Reykjavík, teiknuð og reist á árunum 1933–35. St. Jósefsspítali á Landakoti var fjögurra hæða steinsteypuhús, reist við hlið eldri bygginga úr timbri. Í upphaflegum tillögum var gert ráð fyrir stækkun hússins til austurs, þegar gamli spítalinn viki. Efsta hæðin var inndregin til hálfs með stórri þakverönd í sólarátt, og útbyggingar með stórum glerflötum og svölum settu auk þess mikinn svip á húsið. Sjúkrahúsið, sem nú myndar vesturálmu Landakotsspítala, var af myndum að dæma eitt stílhreinasta verk íslenska funksjónalismans. Í tímans rás var þakið hækkað, gluggaskipan breytt og ný álma reist austan við eftir annarri teikningu. Spítali St. Fransiskussystra í Stykkishólmi var athyglisverð bygging, einkum vegna kapellunnar og turnsins sem mynduðu samfasta álmu til hliðar við aðalhúsið. Byggingin hefur að mestu haldið upphaflegum svip sínum þrátt fyrir umfangsmiklar viðbyggingar.

4) Páll Sigurðsson. Úr húsnæðis- og byggingarsögu Háskóla Íslands I, bls. 161–170. Háskóli Íslands, Reykjavík 1986.

Fjórða stórhýsið frá þessum árum sem Sigurður tengdist var skrifstofu- og vörugeymsluhús Reykjavíkurhafnar við Tryggvagötu. Það var byggt í áföngum á árunum 1933–39 og var eitt stærsta hús landsins á sínum tíma. Heimildir um hönnun þess eru óljósar þar sem elstu teikningar vantar. Eftir því sem næst verður komist mótaði Sigurður grunnhugmyndina ásamt Þórarni Kristjánssyni hafnarstjóra en aðrar teikningar gerðu tæknimenn á vegum hafnarinnar.[5] Í næsta nágrenni við Hafnarhúsið er annað verk Sigurðar frá svipuðum tíma, skrifstofuhús við Tryggvagötu 28, sem í látleysi sínu og einfaldleik bar skýr einkenni funksjónalismans. Upphaflegir járngluggar settu lengi sterkan svip á húsið, en fyrir skömmu var þeim skipt út og við það gerbreyttist ásýnd þess.

Í kjölfar aukinna umsvifa á teiknistofunni um og eftir 1930 tók Sigurður Guðmundsson að ráða sér aðstoðarmenn til ýmissa verkefna. Þar sem teiknistofa hans var eina einkarekna arkitektastofan í Reykjavík leituðu margir nýliðar til hans um vinnu. Í þeim hópi voru margir arkitektar sem brátt urðu kunnir fyrir verk sín, þar á meðal Gunnlaugur Halldórsson, Bárður Ísleifsson, Eiríkur Einarsson og Hörður Bjarnason. Einnig störfuðu hjá Sigurði danskir arkitektar, meðal annars þeir Arne Finsen og Johannes Koldborg. Framlag Sigurðar til íslenskrar byggingarlistar á þessum árum var ekki aðeins fólgið í þeim húsum sem hann teiknaði heldur einnig og ekki síður því að ungir arkitektar áttu þess kost að starfa með honum og njóta handleiðslu hans og tilsagnar þegar þeir voru að mótast í námi og starfi. Þannig varð teiknistofa hans mikilvæg miðstöð fyrir þá kynslóð arkitekta sem hafði hvað mest áhrif á framvindu íslenskrar húsagerðar um og eftir seinni heimsstyrjöld. Sem brautryðjandi nútímaarkitektúrs hér á landi naut Sigurður Guðmundsson þess trausts sem hann hafði þegar áunnið sér með fyrri verkum. Í hópi náinna vina hans voru áhrifamenn á sviði atvinnu- og menningarlífs sem höfðu viðsýni og áræði til að hrinda nýstárlegum hugmyndum hans í framkvæmd. Á þessum árum stóð Sigurður í tíðum bréfaskiptum við arkitekta í ýmsum löndum og ferðaðist auk þess til Evrópu til að kynna sér nýjungar í byggingarmálum. Hann gat sér jafnframt gott orð meðal starfsfélaga erlendis sem hönnuður steinsteyptra húsa. Nýlega komu í ljós á bókasafni í London tvær greinar í bresku fagriti um steinsteypu frá árunum 1935-36, þar sem fjallað var um nýjustu verk Sigurðar.[6] Umfjöllunin bendir til að Sigurður hafi á þessum árum verið kunnur fyrir verk sín víða í Evrópu, og er líklegt að fleiri slíkar greinar hafi birst.[7]

Þróun í verkum Sigurðar Guðmundssonar í byrjun fjórða áratugarins sýnir glöggt fullmótaðan skilning hans á frumforsendum módernismans um samvirkni forms, notagildis og efnis. Hús hans frá þessu tímabili vitna um eitt frjóasta og framsæknasta skeið í íslenskri sjónlistasögu á þessari öld. Illu heilli hafa þau mörg hver glatað helstu stíleinkennum sínum með síðari breytingum og eru sum vart svipur hjá sjón. Fátt er lengur til vitnis um einstakt listgildi þeirra annað en upphaflegar teikningar og nokkrar gamlar ljósmyndir.

Freyjugata 41
Hús Ásmundar Sveinssonar / residence and studio (1933)

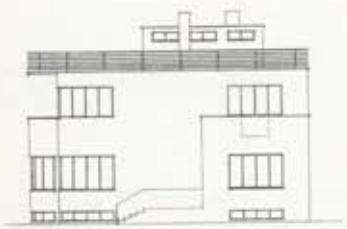
5)
Fundagerðabók Hafnarstjórnar Reykjavíkur, apríl 1932. Varðveitt á Hafnarskrifstofu Reykjavíkur.

6)
Sigurður Guðmundsson. Three New Concrete Buildings in Iceland. The Concrete Way, vol. 9, nr. 2, 1936.

7)
K. Morton Shand. Concrete's Furthest North. The Concrete Way, vol. 7, nr. 6, 1935.
(Halldóra Arnardóttir listfræðingur hafði upp á greinunum í „Concrete Way" á British Library í London á grundvelli vísbendinga í bréfasafni Sigurðar.)

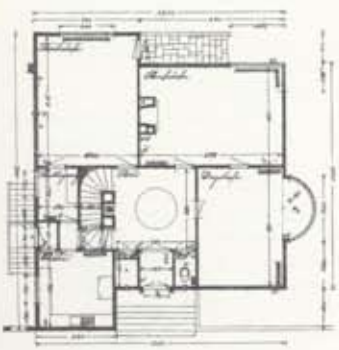

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

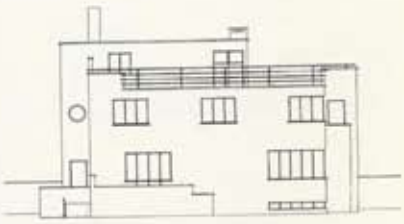

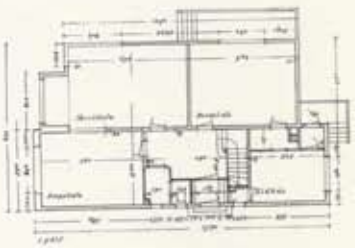
Garðastræti 41
Hús Ólafs Thors / residence, 1929
Sigurður Guðmundsson

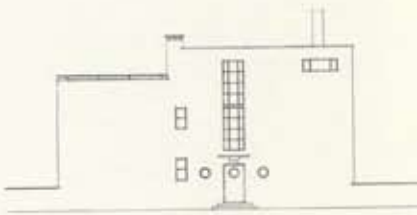

Ljósmyndari óþekktur / Unknown photographer

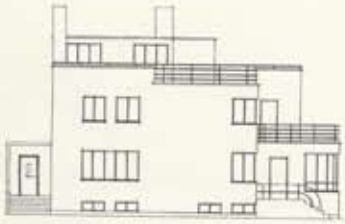

Smáragata 16
Hús Hauks Thors / residence, 1931
Sigurður Guðmundsson

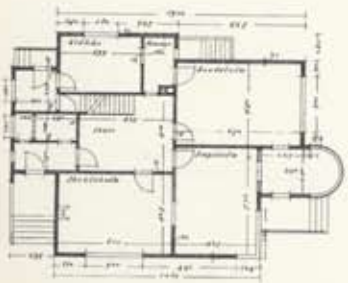

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

Sóleyjargata 11
Hús Stefáns Thorarensens / residence, 1931
Sigurður Guðmundsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

Sóleyjargata 29
Hús Thors Thors / residence, 1932
Sigurður Guðmundsson

Ljósmynd / photo: Pétur Sörenssson

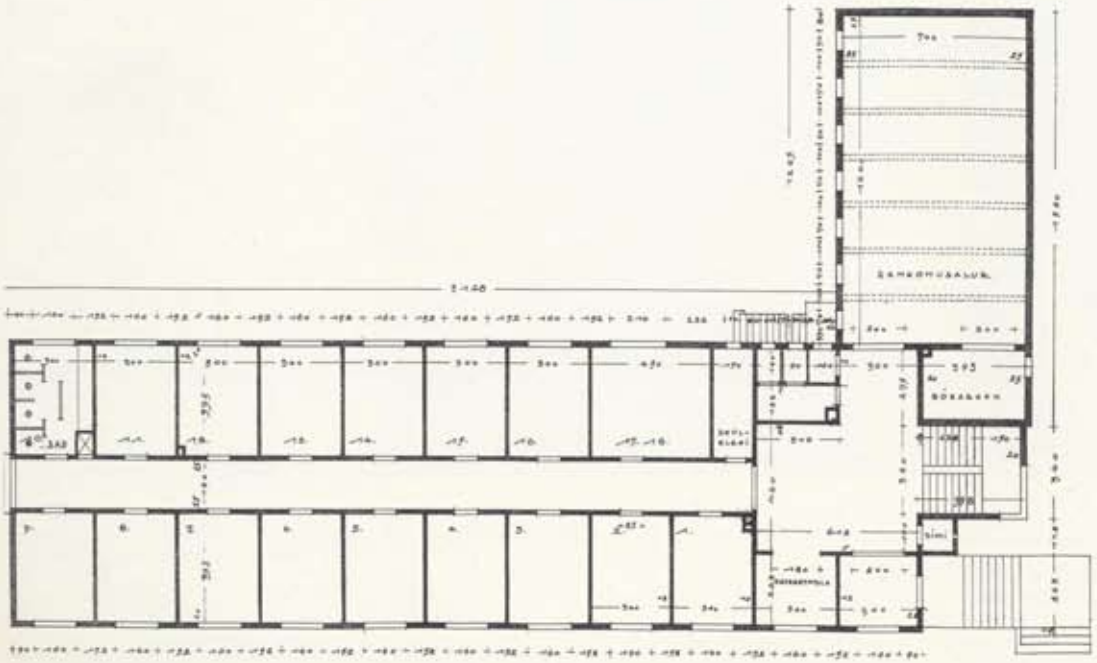

Freyjugata 46
Hús Georgs Ólafssonar / residence, 1931
Sigurður Guðmundsson

Ljósmynd / photo: Helgi Arnason

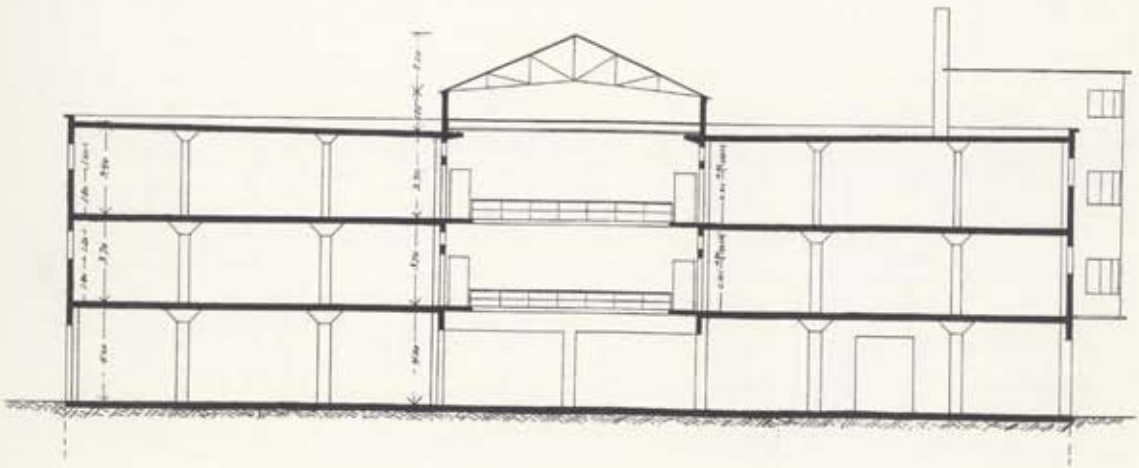
Hringbraut
Stúdentagarður / student residence, 1932–34
Sigurður Guðmundsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

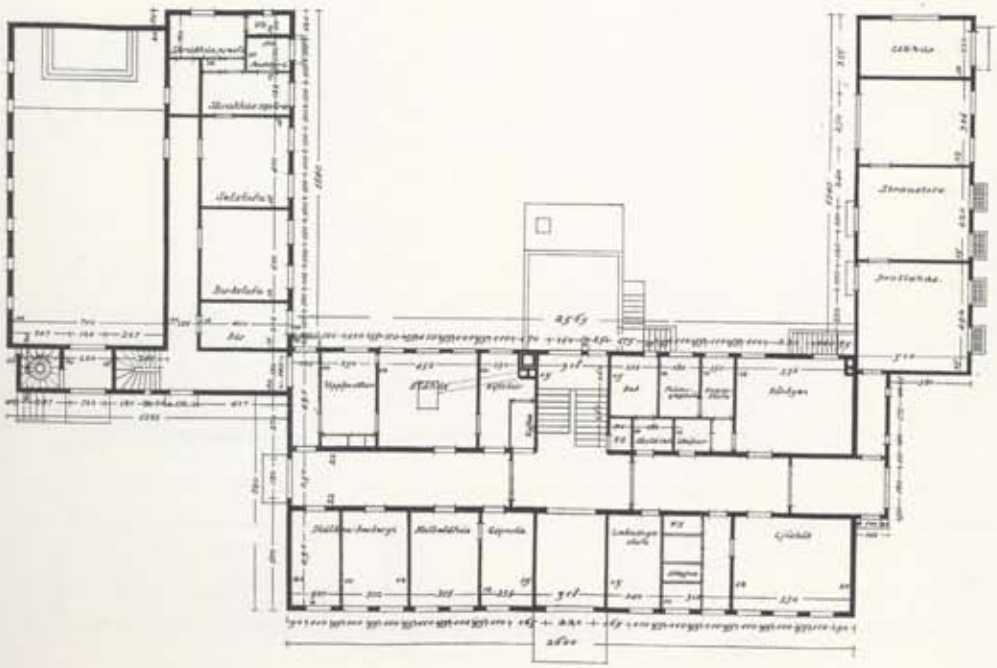
Tryggvagata 17
Hafnarhúsið / harbour warehouse and offices, 1932–37
Sigurður Guðmundsson, Þórarinn Kristjánsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

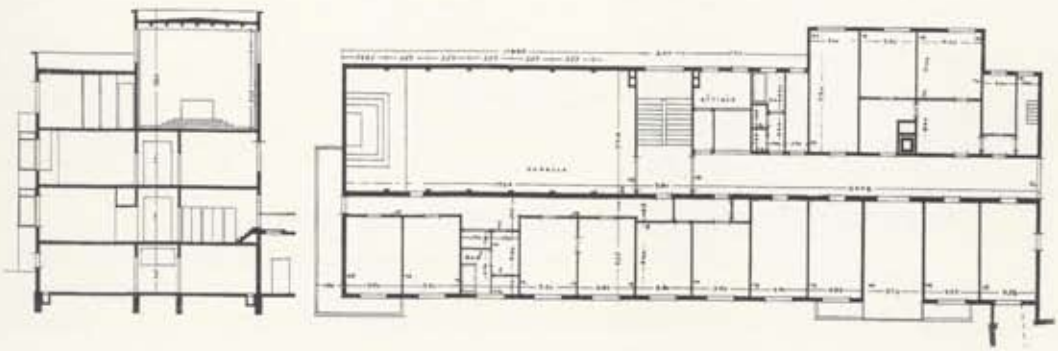
Stykkishólmur
St. Fransiskusspítali / Catholic hospital, 1932–33
Sigurður Guðmundsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

Túngata
St. Jósefsspítali / Catholic hospital, 1933–35
Sigurður Guðmundsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

Tryggvagata 28
Hús Sigurðar Jónassonar / office building, 1932
Sigurður Guðmundsson

ENDURMAT HEFÐAR – SAMSTARF VIÐ EIRÍK EINARSSON
1938–1958

Um og eftir 1935 vék sá hreinskorni teningsstíll sem einkenndi fyrsta skeið módernismans hér á landi fyrir hefðbundnari og varfærnari útfærslum. Nýstárlegum þak- og gluggalausnum fylgdu tæknilegir ágallar sem erfitt reyndist að leysa með efnum og aðferðum þeirrar tíðar. Í sumum tilvikum var nýlegum húsum breytt og hallandi þök reist yfir þaksvalir og slétta þakfleti, en við það glötuðu þau miklu af upprunalegum stíl sínum og þokka. Reynslan af fyrstu byggingunum varð til þess að margir arkitektar tóku hinn formræna og tæknilega þátt stefnunnar til endurmats og leituðu leiða til að laga hugmyndir hennar betur að aðstæðum og byggingarháttum á hverjum stað. Dæmi um þetta eru valmaþökin sem settu mikinn svip á reykvísk íbúðarhús frá um 1935 og fram yfir stríð. Slíkt endurmat hefðbundinna byggingaraðferða og lausna var dæmigert fyrir framvindu módernismans á Norðurlöndum og víðar undir lok fjórða áratugarins.

Um 1935 tók Sigurður Guðmundsson að endurvekja ýmsar lausnir sem sett höfðu svip á hús hans í upphafi. Flötu þökin hurfu og í þeirra stað kom ýmist valmi eða brött mænisþök. Jafnframt var mótun rúmtaksins varfærnari en áður og minna um stalla og útbyggingar. Til marks um þetta eru húsin á Laufásvegi 62 (1934) og Smáragötu 11 (1937). Hér var ekki um stílfræðilegt afturhvarf að ræða heldur viðleitni til að ná fram bestu heildarlausn með tilliti til notagildis og einfaldleika. Í seinni verkum sínum má segja að Sigurður hafi leitað hins sameiginlega kjarna í þeim tveim stefnum sem mótað höfðu viðhorf hans til byggingarlistar, norrænni klassík og funksjónalisma. Fleira varð til þess að marka þriðja og síðasta skeiðinu á starfsferli Sigurðar Guðmundssonar sérstöðu. Árið 1938 gerðist Eiríkur Einarsson arkitekt (1907–69) félagi hans um rekstur teiknistofunnar. Hann hafði þá skömmu áður lokið prófi í arkitektúr frá tækniháskólanum í Dresden í Þýskalandi með góðum vitnisburði. Samstarf þeirra varð einkar farsælt enda voru þeir nánir vinir og samherjar. Báðir voru þeir höfundar allra helstu verkefna frá stofunni á tuttugu ára tímabili, frá 1938 til 1958, og er undirskift þeirra beggja á flestum teikningum. Þegar Sigurður féll frá síðla árs 1958 tók Eiríkur við rekstri teiknistofunnar.

Eitt af þeim málefnum sem Sigurður Guðmundsson lét sig alla tíð miklu skipta var skipulag Reykjavíkur. Einskær áhugi hans á því að bæta ásýnd höfuðstaðarins og nýta betur staðhætti innan bæjarlandsins til úrbóta í skipulagi varð til þess að hann byrjaði snemma að lýsa skoðunum sínum og hugmyndum á opinberum vettvangi. Að eigin frumkvæði vann hann árum saman að tillögum um skipulag Grjótaþorps og kostaði miklu til. Forsaga málsins var sú að snemma árs 1928 ritaði Sigurður borgarstjóra bréf með athugasemdum um skipulag Reykjavíkur innan Hringbrautar, sem lagt hafði verið fram stuttu áður. Hugmynd hans var að framlengja Austurstræti upp í Grjótaþorp og loka götunni með reisulegri byggingu efst í brekkunni, austanvert við Garðastræti.[1] Árið 1931 fylgdi Sigurður hugmyndinni eftir með grein í Morgunblaðinu vegna fyrirhugaðrar nýbyggingar á þessum sama stað, sem að hans mati spillti einstæðum möguleikum til skipulagsumbóta í miðborginni.[2] Umræður urðu um framlengingu Austurstrætis í framhaldi af greininni, meðal annars í bæjarstjórn. Tveimur árum síðar birtist önnur grein eftir Sigurð ásamt uppdrætti af miðborginni, og lagði hann þar til að ráðhús Reykjavíkur yrði reist við enda Austurstrætisins efst í Grjótaþorpinu. Næstu árin vann hann áfram að mótun tillögunnar um endapunkt Austurstrætis og gerði meðal annars líkan og þrívíddarmyndir máli sínu til stuðnings.[3] Það urðu örlög þessara hugmynda Sigurðar að daga uppi og sú varð raunin með fleiri þarfar ábendingar hans á sviði skipulags. Nær öll störf sín á þeim vettvangi lagði hann fram endurgjaldslaust, málefnisins vegna.

Aðdraganda að byggingu Sogsvirkjana má rekja aftur til áranna 1927–29,

Grjótaþorp og Austurstræti
Tillaga að skipulagi / urban proposal
(1930–34)

1) Sigurður Guðmundsson. Skipulag Reykjavíkur. Lesbók Morgunblaðsins, 28. janúar 1934.

2) Sigurður Guðmundsson. Austurstræti. Morgunblaðið, 6. ágúst 1931.

3) Páll Lindal. Bæirnir byggjast, bls. 195. Skipulag ríkisins, Reykjavík 1982.

Hólar, Hjaltadal
Klukknaturn / bell tower (1949–50)

en á þeim tíma vann Steingrímur Jónsson rafmagnsstjóri frumáætlun um virkjun Efra-Sogs. Fékk hann Sigurð Guðmundsson í lið með sér við mótun tillagna. Eftir að alþingi samþykkti lög um Sogsvirkjanir árið 1933 var ákveðið að hefja virkjunarframkvæmdir neðar í ánni, við Ljósafoss. Sigurði var svo falið að gera uppdrætti að stöðvarhúsi virkjunarinnar ásamt húsi nýrrar aðalspennistöðvar við Elliðaárvirkjun. Voru þau tekin í notkun árið 1937.[4] Ljósafossvirkjun má óhikað telja eitt besta dæmi um íslenskan iðnaðararkitektúr í anda funksjónalismans. Virkjunin er betur varðveitt en önnur verk Sigurðar frá fjórða áratugnum. Einföld og formsterk mannvirkin mynda áhrifamikla andstæðu við náttúruna umhverfis. Á árunum 1951–52 unnu þeir Sigurður og Eiríkur uppdrætti að byggingum næsta áfanga Sogsvirkjana við Írafoss, ásamt mötuneytishúsi og íbúðum starfsmanna. Seinust í röð Sogsvirkjana var virkjun Efra-Sogs (Steingrímsstöð). Stöðvarhúsið var teiknað árið 1958, eitt seinasta verkefni Sigurðar.

Árið 1938 var efnt til samkeppni um fyrirkomulag á vatnsgeymum Hitaveitu Reykjavíkur efst á Öskjuhlíð. Engin fyrstu verðlaun voru veitt, en tillaga Sigurðar og Eiríks var í öðru sæti. Gerði hún ráð fyrir tíu vatnsgeymum í þremur álmum sem mynduðu 120 gráðu horn sín á milli. Til að tryggja nægan vatnsþrýsting í dreifikerfinu var geymunum lyft frá jörðu, en við það myndaðist undir þeim rými sem nýta mátti á margvíslegan hátt. Undir geyminum í miðju var inngangur en ofan á honum var ætlunin að hafa veitingastað.[5] Þótt dómnefnd mæti tillöguna óraunhæfa nema með miklum breytingum hefði þessi bygging óneitanlega orðið hápunktur í arkitektúr funksjónalismans hér fyrir stríð, ekki síst þegar við bætist tign staðarins og sérstaða heita vatnsins fyrir bæinn. Þær fáu myndir sem varðveittar eru af líkani tillögunnar leiða hugann í ólíkar áttir, að verkum rússnesku konstrúktívistanna í austri og að steyptu kornsílóunum við vötnin miklu í vestri, sem arkitektinn Le Corbusier fjallaði um í ritum sínum á þriðja áratugnum. Um 1940 var þeim Sigurði og Eiríki falið að vinna aðra tillögu að mannvirkjum á Öskuhlíð. Samkvæmt henni var átta vatnsgeymum skipað í hring efst á hæðinni umhverfis háreistan útsýnisturn. Lagning hitaveitunnar hófst árið 1939 og var tenging hennar við hús bæjarins vel á veg komin árið 1944. Þá var einnig lokið við að reisa vatnsgeymana efst á Öskjuhlíð. Árið 1949 unnu Sigurður og Eiríkur tillögu að lægri, hringlaga byggingu inn á milli geymanna í stað útsýnisturnsins. Í nýju tillögunni var gert ráð fyrir veitingasal á efstu hæð með útsýnisgluggum til allra átta. Hluti af jarðhæð hússins var reistur en ekkert varð af frekari framkvæmdum. Tillagan er engu að síður vel kunn af líkani sem smíðað var af henni og hefur sést á sýningum við ýmis tækifæri.

Sjómannaskólinn var einnig falinn þeim Sigurði og Eiríki í kjölfar samkeppni. Árið 1941 hafði byggingarnefnd ákveðið að velja skólahúsinu stað á Rauðarárholti, þar sem landrými var nóg og víðsýni mikið. Nefndin lagði til að turn yrði á skólahúsinu og komið þar fyrir nýjum innsiglingarvita, sem yrði „táknmynd þess sem skólanum er ætlað að inna af hendi fyrir íslenska sjómannastétt".[6] Engin fyrstu verðlaun voru veitt í keppninni, sem fram fór snemma árs 1942. Þrem bestu tillögunum var veitt viðurkenning og var uppdráttur Sigurðar og Eiríks þar efstur á blaði. Ákvað ráðherra síðan að fela þeim hönnun skólans. Skólahúsið, sem var vígt í október 1945, var í aðalatriðum eins og samkeppnisuppdrátturinn. Hinir sérstöku staðhættir efst í holtinu mótuðu mjög gerð byggingarinnar. Höfundarnir kusu að velja húsinu stað á brún gömlu grjótnámunnar þannig að lóðrétt bergstálið myndaði undirstöðu þess. Ólík viðhorf til byggingarlistar birtust annars vegar í taktfastri gluggaskipan og einstökum útfærslum í anda módernisma og hins vegar í húsheildinni sem mótuð var eftir rómantískri hugmynd um turnum prýddan kastala á klettaborg. Að þessu leyti var tillaga Sigurðar og Eiríks hefðbundnari en ýmsar aðrar sem til álita komu í samkeppninni.[7]

Hús Þjóðminjasafnsins var næsta stórverkefni Sigurðar og Eiríks á eftir Sjómannaskólanum. Bygging þess var samþykkt á alþingi í tilefni af stofnun lýð-

4)
Sumarliði R. Ísleifsson. Í straumsamband, bls. 71–92. Rafmagnsveita Reykjavíkur, Reykjavík 1996.

5)
Páll Líndal Einarsson. Snarl með snúningi eftir 53 ár. Morgunblaðið, 4. mars 1990.

6)
Einar S. Arnalds. Stýrimannaskólinn í Reykjavík í 100 ár, bls. 195–220. Örn og Örlygur, Reykjavík 1993.

7)
Hörður Bjarnason. Samkeppni húsameistara. Tímarit Verkfræðingafélags Íslands, 6. h., 1942.

veldis 17. júní 1944. Háskólaráð bauð fram lóð á svæði háskólans vestur af Gamla garði, á horni Suðurgötu og Hringbrautar. Bygging safnhússins hófst árið 1946 og var það afhent í febrúar 1952.[8] Andstætt Sjómannaskólanum er formræn uppbygging þess mjög í anda hinna funksjónalísku verka Sigurðar, þar sem lóðréttum og láréttum formum er stillt saman í jafnvægi. Skyldleiki við stúdentagarðinn er auðsær, enda mynda byggingarnar tvær hluta sömu götumyndar.

Árið 1934 fékk tillaga Sigurðar Guðmundssonar önnur verðlaun í samkeppni um Hallgrímskirkju í Saurbæ. Engin tillaga hlaut fyrstu verðlaun og var Guðjóni Samúelssyni, húsameistara ríkisins, falið verkefnið. Löngu síðar, árið 1953, leitaði landsnefnd Hallgrímskirkju í Saurbæ til Sigurðar og fól honum að gera nýjan uppdrátt að kirkjunni. Hafði grunnur undir kirkju Guðjóns þá þegar verið byggður en framkvæmdir stöðvast vegna stríðsins.[9] Kirkjan sem Sigurður teiknaði var minni og einfaldari að gerð en kirkja Guðjóns þótt hún væri að hluta til reist á grunni hennar. Hún er með markverðustu kirkjubyggingum eftirstríðsáranna og eitt fegursta verk Sigurðar og Eiriks þar sem þeim tekst einkar vel að tvinna saman í eina heild hefðbundið form og nútímalegar áherslur í efnisvali. Byggingin vitnar um áhrif erlendrar steinkirkjuhefðar. Hún er ólík öðrum íslenskum kirkjum vegna hinna ósamhverfu útbygginga beggja vegna kirkjuskipsins og tígulsteinsins á innra borði veggja í kirkjurýminu.

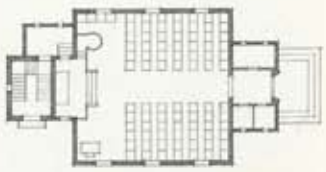
Um 1947 var Sigurði Guðmundssyni falið að teikna klukknaturn við Hólakirkju í Hjaltadal, í nágrenni við æskuheimili sitt á Hofdölum. Turninn var reistur í tilefni fjögurra alda ártíðar Jóns Arasonar biskups árið 1950. Meðal Skagfirðinga voru hugmyndir um að reisa hefðbundinn minnisvarða af því tilefni en Sigurður lagði þess í stað til að byggður yrði turn við kirkjuna, og mundi hann setja meiri svip á staðinn. Sveitungum hans fyrrverandi leist vel á hugmyndina og gerði hann í framhaldinu teikningu af háum, stakstæðum klukknaturni til hliðar við kirkjuna. Turninn myndaði mótvægi við skólahúsið í brekkunni ofanvið, sem áður hafði raskað mjög afstöðu kirkjunnar.[10] Þannig mótaði næm tilfinning Sigurðar fyrir samspili byggðar og landslags þá mynd Hólastaðar sem nú er kunn.

Þriðja kirkjuverkefni Sigurðar á þessu tímabili var kapella og bálfararstofa í Fossvogi, sem þeir Eiríkur teiknuðu á árunum 1944–45. Langur aðdragandi var að byggingu hennar. Árið 1929 vann Sigurður drög að bálfararkapellu í Suðurgötugarði í klassískum stíl. Næstu ár á eftir voru fleiri staðir kannaðir og aðrar tillögur gerðar, sumar í funksjónalískum anda. Sú lausn sem endanlega var útfærð fór bil beggja og gætti þar vissrar togstreitu. Líkt og á Saurbæ og Hólum var það mynd byggingarinnar í landslaginu sem mest mótaði gerð hennar og í þeirri hugsýn birtist listrænt innsæi höfundanna með skýrustum hætti.

Að lokum ber að nefna tvö önnur verkefni á sviði kirkjubygginga sem Sigurður fékkst við á þessum árum. Annars vegar var lítil minningarkapella um Benedikt Blöndal, sem til stóð að reisa á hæð skammt frá húsmæðraskólanum á Hallormsstað.[11] Ekki varð af smíði hennar. Hins vegar átti Sigurður þátt í að móta endanlegt útlit Skálholtskirkju, en höfundur hennar, Hörður Bjarnason húsameistari ríkisins, kallaði hann til ráðuneytis um formræna úrlausn turns og fleiri útlitsatriði.[12]

Þótt rakin hafi verið helstu atriði á starfsferli Sigurðar Guðmundssonar arkitekts er mynd mannsins að baki verkunum enn harla óljós. Eins og fram kom í upphafi var hann fæddur á Syðri-Hofdölum í Skagafirði, en ættmenn hans í föðurætt höfðu setið jörðina í nokkrar kynslóðir. Föðurgarður hans gat sér gott orð fyrir verkkunnáttu og frumkvæði að ýmsum framfaramálum innan héraðs. Faðir hans var vel hagur og góður smiður, bæði á tré og járn, og góður bókakostur var á heimilinu.[13] Aðstæður Sigurðar í bernsku voru því hagstæðar til menntunar og þroska og átti það sinn þátt í því að hann fékk áhuga á frekara námi. Þá ber að geta þess að ömmubróðir hans í föðurætt og alnafni var Sigurður Guðmundsson málari, en ýmsir urðu síðar til þess að benda á líkindi með þeim frændum.

Hallormsstaður
Minningarkapella, tillaga / memorial chapel, proposal (1944–47)

8)
Páll Sigurðsson. Úr húsnæðis- og byggingarsögu Háskóla Íslands II, bls. 82–85. Háskóli Íslands, Reykjavík 1991.

9)
Hallgrímskirkja í Saurbæ. Rit gefið út í tilefni af vígslu kirkjunnar 28. júlí 1957.

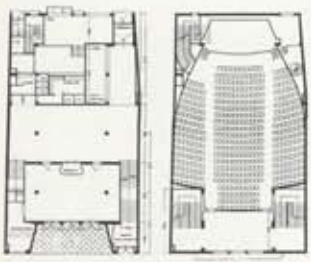
10)
Valtýr Stefánsson. Sextugur arkitekt með umbótaáhuga [viðtal]. Morgunblaðið, 4. maí 1945.

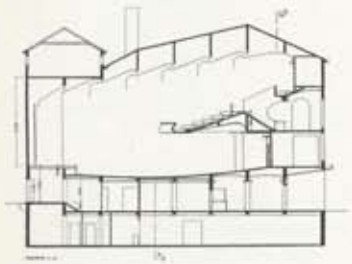
11)
Sigrún Hrafnsdóttir. Húsmæðraskólinn á Hallormsstað 1930–80, bls. 73–75. Þjóðsaga, Reykjavík 1982.

12)
Í teikningasafni Sigurðar Guðmundssonar á Þjóðskjalasafni er að finna tillögur að útliti Skálholtskirkju.

13)
Byggt á upplýsingum frá Sigrúnu Skúladóttur.

Austurstræti 5
Kvikmyndahús Háskólans, tillaga / cinema, proposal (1941–42)

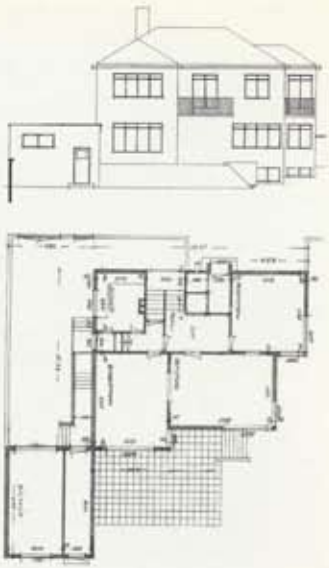
Á námsárum sínum í Reykjavík og Kaupmannahöfn komst Sigurður í kynni við ýmsa merkustu listamenn sinnar kynslóðar á sviði bókmennta og myndlistar og skrifaðist á við marga þeirra. Alhliða áhugi hans á listum og menningarmálum kom snemma fram, meðal annars þýddi hann leikrit Jóhanns Sigurjónssonar, Mörð Valgarðsson, úr dönsku og skrifaði greinar í blöð til að vekja athygli á fyrstu málverkasýningum Þorvalds Skúlasonar. Tilfinning hans fyrir íslensku máli varð til þess að hann fórnaði öllum tómstundum sínum seinni árin til að semja tækniorðabók, sem kom út að honum látnum. Auk félagsstarfa á vegum arkitekta sat hann í stjórn Bandalags íslenskra listamanna og var formaður þeirra samtaka um skeið. Sem arkitekt átti Sigurður frumkvæði að því að fá listamenn til þess að skapa myndverk í byggingar sínar. Má í því sambandi benda á samstarf hans við Ásmund Sveinsson við Austurbæjarskóla og Sogsvirkjanir. Að auki teiknaði hann hús fyrir listamennina Ásgrím Jónsson, Ásmund Sveinsson, Harald Björnsson, Jón Stefánsson, Júlíönu Sveinsdóttur og Kristínu Jónsdóttur.

Þegar Sigurður Guðmundsson kom heim til starfa að loknu námi var þróun byggingar- og skipulagsmála skammt á veg komin hér á landi og mörg erfið verkefni biðu úrlausnar. Fáir þekktu til starfa arkitekta og oft var við skilningsleysi og fordóma að glíma. Árið 1926 var Sigurður kjörinn formaður Byggingameistarafélagsins, fyrsta fagfélags húsameistara. Sem frumherji sjálfstætt starfandi arkitekta hér á landi átti hann mikilvægan þátt í faglegu uppeldi heillar kynslóðar arkitekta. Í þakklætisskyni kusu þeir hann fyrsta heiðursfélaga fagfélags síns árið 1955.[14] Hann var einnig brautryðjandi í skrifum um byggingarlist og naut þar reynslu sinnar sem blaðamaður. Hefur fáum tekist betur að orða hugsanir sínar á því sviði. Sem faglegur leiðtogi og brautryðjandi í byggingarmálum til margra ára naut Sigurður Guðmundsson óskoraðrar virðingar stéttarbræðra sinna þegar hann féll frá síðla árs 1958, á 74. aldursári.

14) Gunnlaugur Halldórsson, [Minningargrein um S.G.] Morgunblaðið, 30. desember 1958.

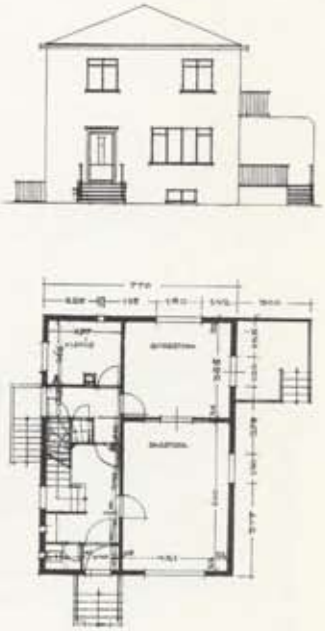
Ljósmynd / photo: Anna Jónsdóttir

Laufásvegur 62
Hús Magnúsar Sch. Thorsteinssonar / residence, 1934
Sigurður Guðmundsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

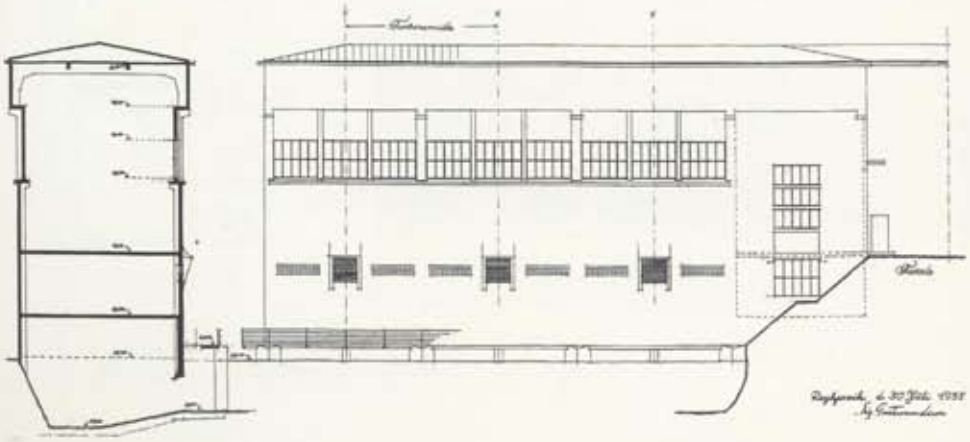

Smáragata 11
Hús Helga Péturssonar / residence, 1937
Sigurður Guðmundsson

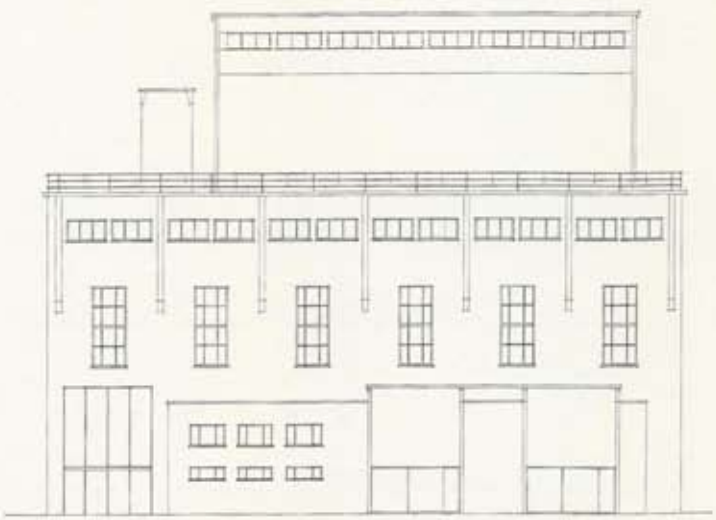
Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer. Myndir úr eigu Húsameistara ríkisins

Ljósafossvirkjun
Stöðvarhús / hydro-electric power station, 1935–37
Sigurður Guðmundsson

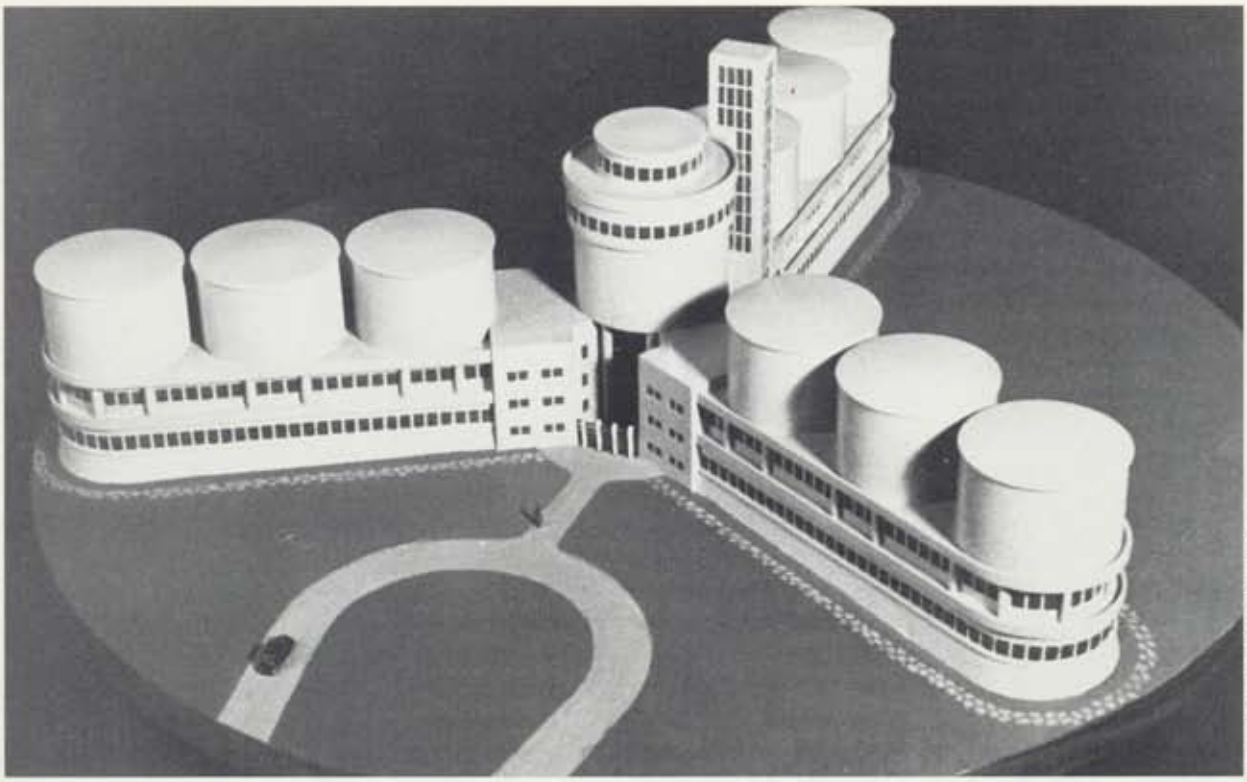

Elliðaárvirkjun
Aðalspennistöð / transformer station, 1935–37
Sigurður Guðmundsson

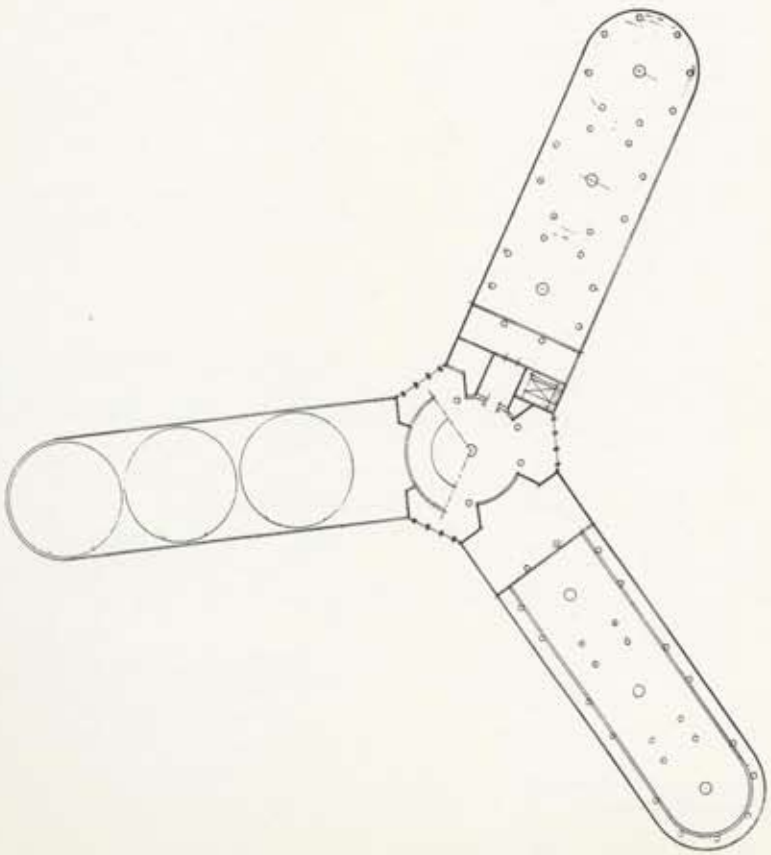

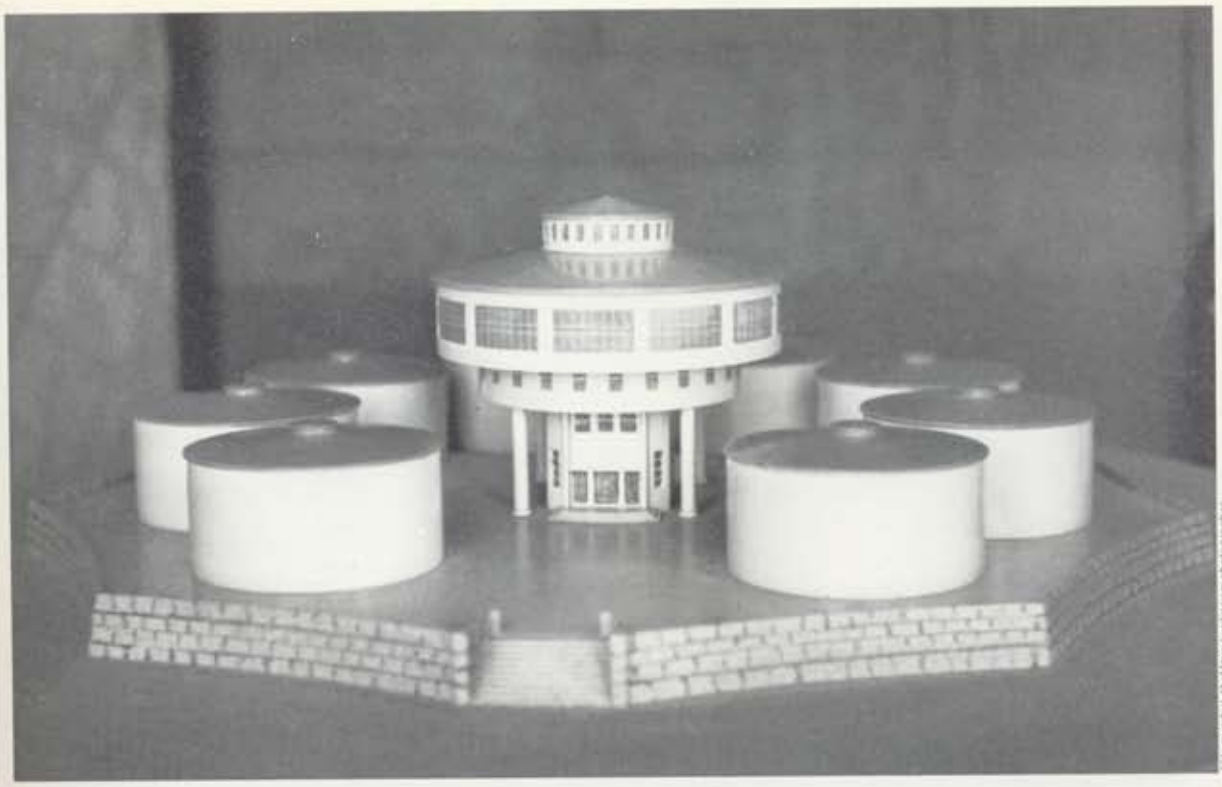
Steingrímsstöð
Stöðvarhús / hydro-electric power station, 1954–58
Sigurður Guðmundsson, Eirikur Einarsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

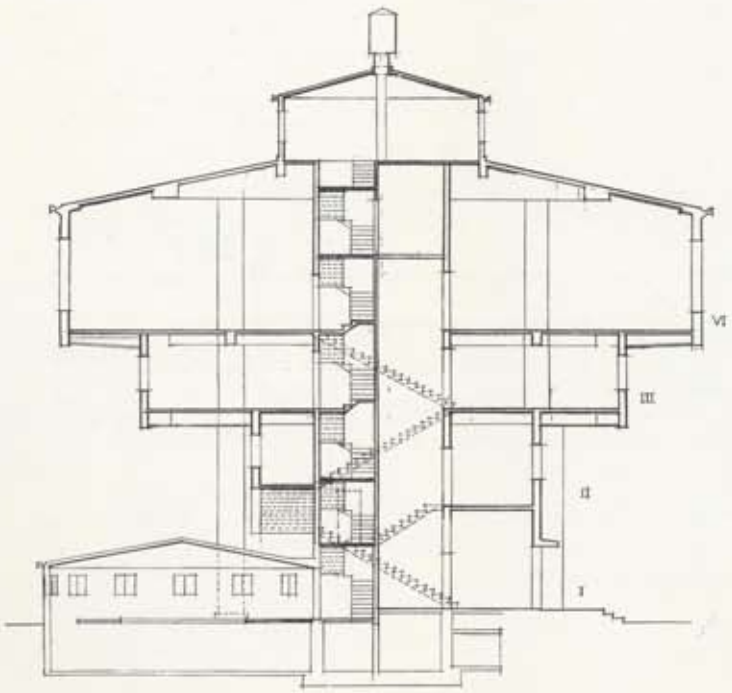
Öskjuhlíð
Hitavatnsgeymar, tillaga / geothermal water tanks, proposal, 1938
Sigurður Guðmundsson, Eiríkur Einarsson

Ljósmynd úr óþekktu safni / unknown photographer

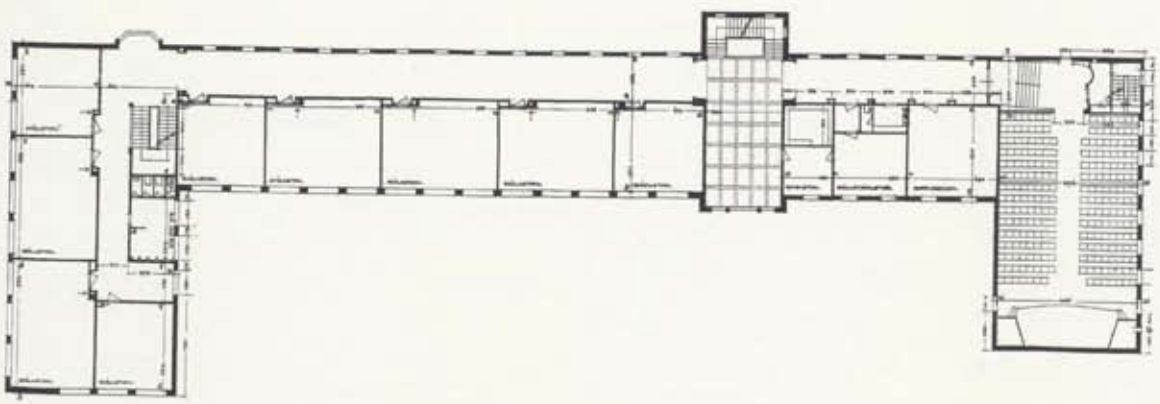
Öskjuhlíð
Veitingastaður, tillaga / restaurant, proposal, 1949
Sigurður Guðmundsson, Eirikur Einarsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer. Mynd úr eigu Húsameistara ríkisins

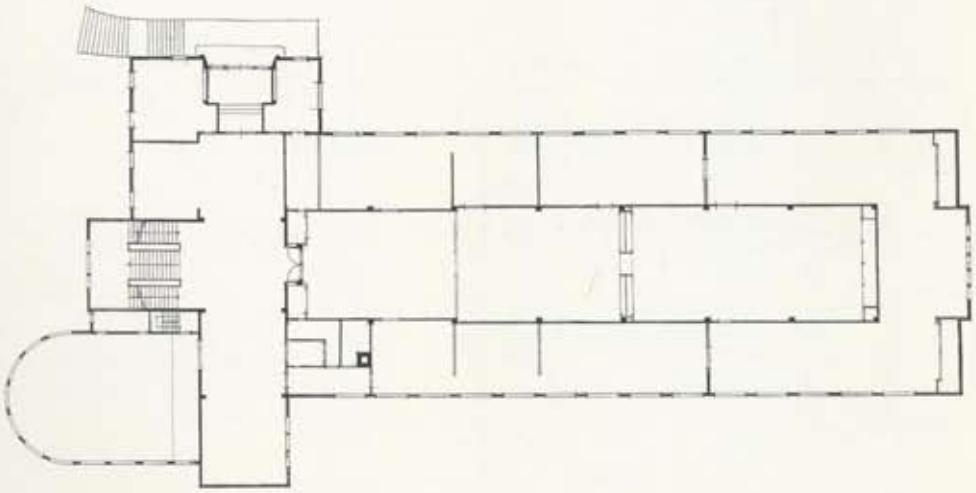
Rauðarárholt
Sjómannaskóli / School of Marine Navigation and Engineering, 1942–45
Sigurður Guðmundsson, Eirikur Einarsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

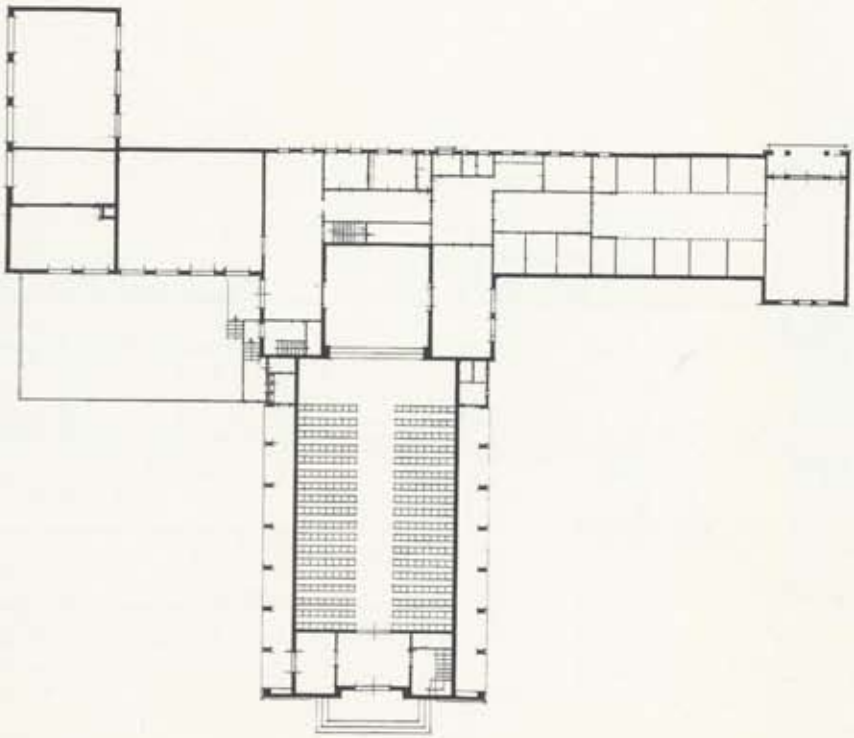
Suðurgata
Þjóðminjasafn Íslands / National Museum, 1945–52
Sigurður Guðmundsson, Eiríkur Einarsson

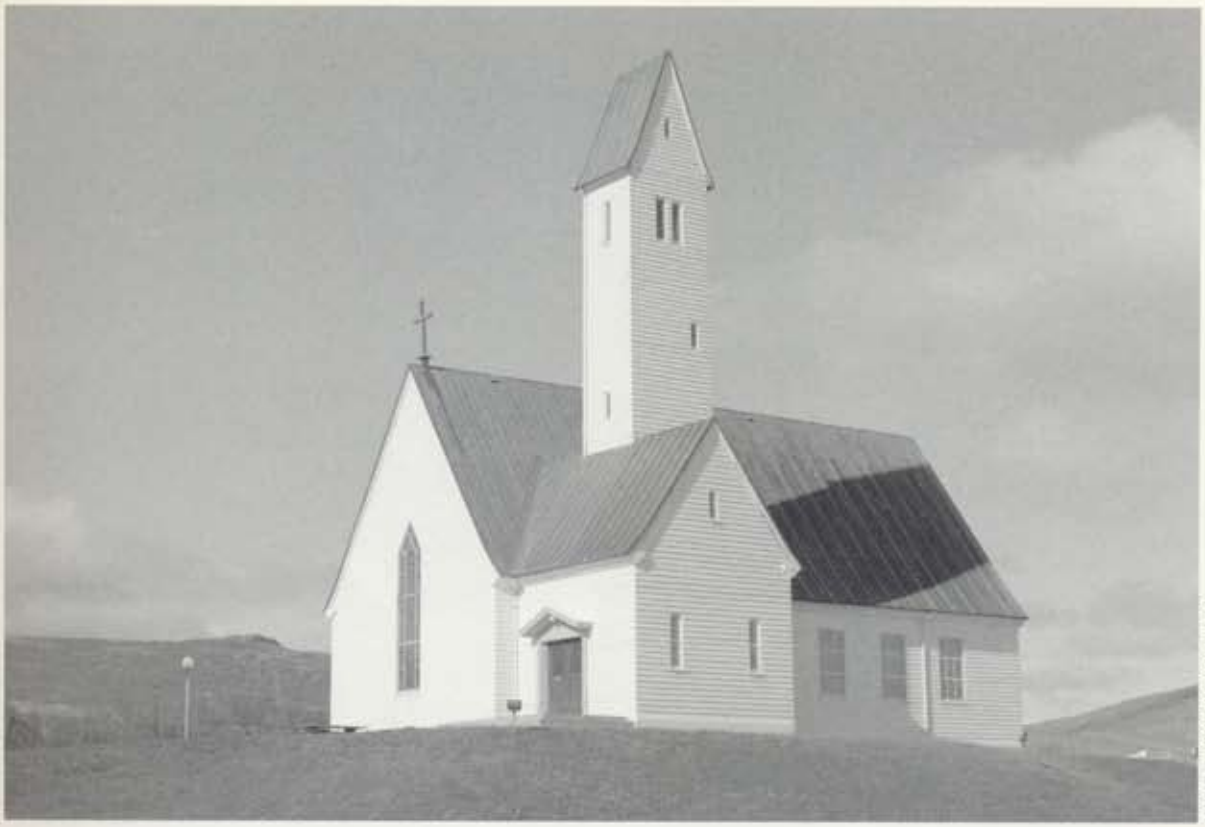

Lítilsmynd / photo: Hálmar R. Bárðarson

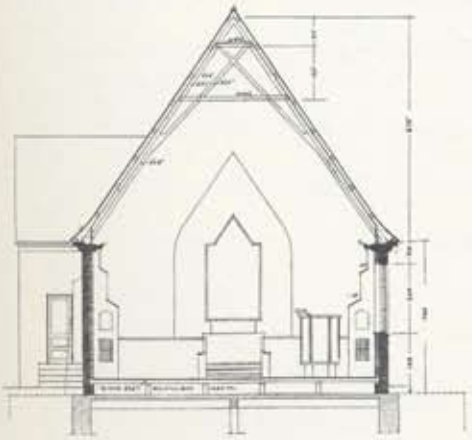
Fossvogskirkjugarður
Bálstofa og útfararkapella / crematorium and funeral chapel, 1944–48
Sigurður Guðmundsson, Eiríkur Einarsson

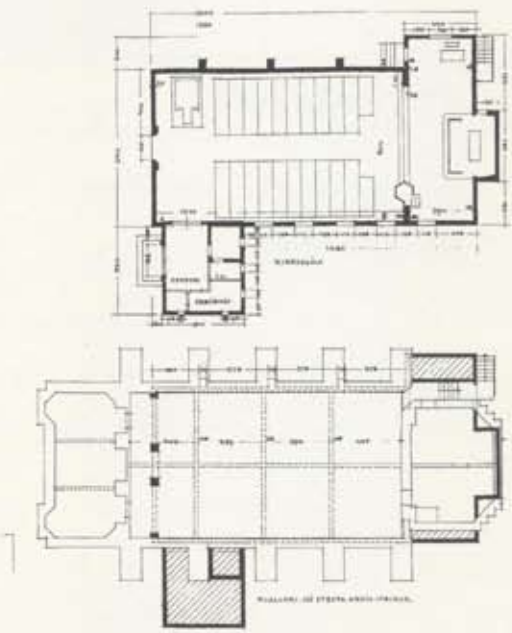

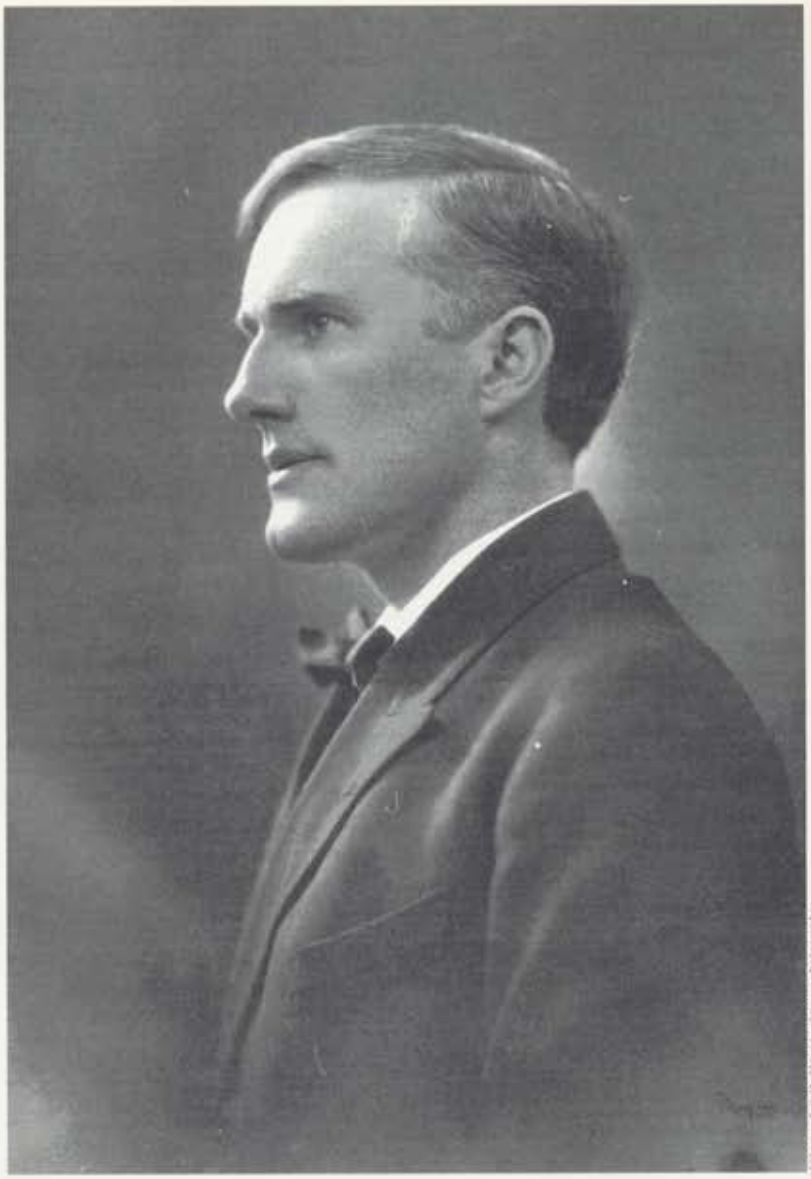

Ljósmynd / photo: Pétur Sörensson

Saurbær á Hvalfjarðarströnd
Hallgrímskirkja / memorial church, 1954–57
Sigurður Guðmundsson, Eiríkur Einarsson

Ljósmyndari óþekktur / unknown photographer

Sigurður Guðmundsson arkitekt (1925–30)

SIGURÐUR GUÐMUNDSSON ARKITEKT
ÆVIÁGRIP / BIOGRAPHY

1885

Sigurður Guðmundsson fæddur 4. maí á Hofdölum, Viðvíkurhreppi, Skagafirði. Foreldrar: Guðmundur Pétursson bóndi og hreppstjóri (16.7. 1853 – 17.10. 1900) og kona hans Ingibjörg Sigurðardóttir (2.9. 1859 – 27.10. 1947) frá Efstabæ í Skorradal, Borgarfirði.

1904–77

Innritaðist í Hinn almenna menntaskóla í Reykjavík. Lauk gagnfræðaprófi árið 1907.

1908–12

Kennari í Reykjavík.

1912–14

Kennari við Flensborgarskóla í Hafnarfirði. Kynntist Rögnvaldi Á. Ólafssyni arkitekt. Ákvað að halda utan til háskólanáms í arkitektúr.

1915–25

Fluttist til Kaupmannahafnar og innritaðist í Det Kongelige Akademi for de Skönne Kunst er. Stundaði nám í byggingarlist með hléum allt til ársins 1925, en lauk ekki fullnaðarprófi. Vann með námi á teiknistofum í Kaupmannahöfn og sem blaðamaður í kvöldstarfi. Ferðalög til Þýskalands og Austurríkis.

1924

Uppdrættir Sigurðar Guðmundssonar af Alþýðuhúsi í Reykjavík á sýningu hjá Listvinafélaginu.

1924–25

Falið að teikna nýjan barnaskóla í Reykjavík. Lauk við frumuppdrætti í Kaupmannahöfn síðla árs 1924. Fluttist til Reykjavíkur árið 1925 og hóf rekstur eigin teiknistofu.

1926

Beitti sér fyrir stofnun Byggingameistarafélags Íslands. Einn níu félaga á stofnfundi þess í Bárubúð 30. mars 1926. Formaður félagsins fyrstu tvö árin.

1929

Vann teikningar að húsi Ólafs Thors á Garðastræti 41, fyrsta íslenska íbúðarhússins í anda módernisma.

1934

Veitt innganga í Verkfræðingafélag Íslands. Átti sæti í stjórn þess 1935–38.

1936

Stofnfélagi í Akademíska arkitektafélaginu. Gjaldkeri þess 1936–37.

1938

Eiríkur Einarsson arkitekt (10.4. 1907 – 20.10. 1969) gerðist félagi Sigurðar um rekstur teiknistofu. Saman unnu þeir að flestum verkefnum teiknistofunnar á árabilinu 1938–58.

1945

Líkön og teikningar að bálstofu í Fossvogi og veitingahúsi á Öskjuhlíð, ásamt uppdráttum að kapellu á Hallormsstað og turni á Hólum, sýnd á samsýningu í Listamannaskálanum í tilefni Listamannaþings (Mbl. 2. júní 1945).

1947

Formaður Bandalags íslenskra listamanna. Í stjórn þess í nokkur ár.

1950

Formaður Húsameistarafélags Íslands. Ritari sama félags 1942–43 og 1946–47, meðstjórnandi 1948–49, 1951 og 1953–54. Ritstjóri Byggingarlistarinnar 1951.

1951

Kvæntur 9. maí 1951 Svanhildi (14.11. 1905) Ólafsdóttur Daníelssonar stærðfræðings og konu hans Ólafar Sveinsdóttur.

1954

Svanhildur Ólafsdóttir látin 17. nóvember á sjúkrahúsi í Stokkhólmi.

1955

Kjörinn fyrsti heiðursfélagi Arkitektafélagsins á sjötugsafmæli sínu 4. maí.

1956

Hlaut riddarakross Hinnar íslensku fálkaorðu fyrir störf í þágu byggingarmála.

1958

Sigurður Guðmundsson látinn 21. desember eftir stutta legu á sjúkrahúsi í Reykjavík, á 74 aldursári.

1969

Sýning á verkum Sigurðar Guðmundssonar arkitekts í húskynnum Byggingaþjónustu Arkitektafélags Íslands á Laugavegi 26.

Heimildir: Arkitíðindi 1. tbl. 1970.
Byggingarlistin 1. tbl. 1950 og 4. tbl. 1960.
Morgunblaðið 4.5. 1945, 4.5. 1955, 30.12. 1958.
Verkfræðingatal 1956, 1966.
Haraldur Helgason, Júlíana Gottskálksdóttir,
Kornelíus Sigmundsson, Sigrún Skúladóttir.

HELSTU BYGGINGAR OG VERKEFNI / BUILDINGS AND PROJECTS
1923–1958

SKIPULAGSVERKEFNI / PLANNING PROJECTS

1932–38	Skipulag Borgarness
1930–34	Skipulag miðbæjar Reykjavíkur (Grjótaþorp) (tillögur)
1936	Skemmtigarður í Skallagrímsdal, Borgarnesi (tillaga)
1951	Fegrun og útlit Reykjavíkurtjarnar * (samkeppnistillaga)

KIRKJUR OG TENGD MANNVIRKI / CHURCHES AND RELATED BUILDINGS

1929–36	Bálstofa í Reykjavík (tillögur)
1930	Akureyrarkirkja (samkeppnistillaga)
1932–33	Kapella St. Fransiskusspítala, Stykkishólmi
1934	Hallgrímskirkja, Saurbæ (samkeppnistillaga)
1943	Neskirkja (samkeppnistillaga)
1944–47	Minningarkapella á Hallormsstað (tillaga)
1944–48	Bálstofa og útfararkapella í Fossvogskirkjugarði *
1944–47	Skrifstofu- og íbúðarhús við Fossvogskapellu *
1949–50	Klukknaturn við Hóladómkirkju, Hjaltadal
1950	Prestsetur, Silfrastöðum, Skagafirði *
1954–57	Hallgrímskirkja, Saurbæ, Hvalfjarðarströnd *
1956–58	Ráðgjafi húsameistara ríkisins við mótun Skálholtskirkju

OPINBERAR BYGGINGAR / PUBLIC BUILDINGS

1923	Alþýðuhús í Reykjavík (tillaga)
1924–30	Barnaskóli Austurbæjar
1927	Silungapollur, barnaheimili (rifið)
1928–30	Elli- og hjúkrunarheimilið Grund
1928	Stúdentagarður á Skólavörðuholti (tillaga)
1930–36	Frímúrarahús í Reykjavík (tillögur)
1932–33	St. Fransiskusspítali, Stykkishólmi
1932–34	Stúdentagarður við Hringbraut (Gamli garður)
1933–35	St. Jósefsspítali, Landakoti, viðbygging
1937	Héraðsskóli og gistihús, Varmahlíð, Skagafirði (tillaga)
1938	I.O.G.T.-hús við Sölvhólsgötu * (tillaga)
1941–42	Kvikmyndahús Háskólans, Austurstræti 5 * (tillaga)
1942–45	Sjómannaskólinn *
1942–43	Stúdentagarður (Nýi garður) *
1944	Útilaug og baðsvæði við Sundhöll Reykjavíkur * (tillaga)
1944	Heimavist Húsmæðraskólans á Hallormstað * (tillaga)
1945–52	Þjóðminjasafn Íslands við Suðurgötu *
1945	Skóli Ísaks Jónssonar, Lönguhlíð og Flókagötu * (tillaga)
1945	Sjómannaskólinn, véla- og fimleikahús *
1948	Geislagata 9, slökkvistöð og skrifstofuhús Akureyrarbæjar *
1952–55	Skóli Ísaks Jónssonar við Stakkahlíð *
1956	Sjúkrahús á Selfossi * (tillaga)
1957	Dvalarheimili Sumargjafar við Fornhaga *

ATVINNUHÚSNÆÐI / COMMERCIAL AND INDUSTRIAL BUILDINGS

1923	Skýli yfir inntökuþró Elliðaárvirkjunar (tillaga)
1925–30	Korpúlfsstaðir (endanleg útfærsla teikninga)

1928	Kirkjustræti, stórhýsi Þorsteins Sch. Thorsteinssonar (tillaga)
1929	Sogsvirkjun (Efra-Sog) (tillaga)
1932	Tryggvagata 28, skrifstofuhús
1928–32	Tryggvagata 17, Hafnarhúsið ** (mótun hugmyndar)
1933	Lækjartorg, blaðabúðin (tillaga)
1935–37	Ljósafossvirkjun
1935–37	Aðalspennistöð við Elliðaárvirkjun
1935	Hverfisgata 103, verkstæðishús P. Stefánssonar
1935	Lækjargata 2, verslunarhús Haralds Árnasonar (tillaga)
1938	Hitavatnsgeymar á Öskjuhlíð * (samkeppnistillaga)
1938	Lækjartorg 1, viðbygging við Útvegsbanka Íslands
1939	Lækjargata 8, stórhýsi (tillaga)
1940	Verslunarhús Kaupfélags Borgfirðinga, Borgarnesi *
1940	Dælustöð Hitaveitu Reykjavíkur, Reykjum, Mosfellssveit
1940–49	Útsýnisturn og veitingahús á Öskjuhlíð * (tillögur)
1941	Varmahlíð, Skagafirði, endurbætur gistihúss
1941	Skrifstofuhús við Vetrarbraut, Siglufirði * (tillaga)
1941–42	Höfðatún, verksmiðjuhús *
1942	Skriðuklaustur, fjós og viðbót við bæjarhús
1942	Vatnsstígur 11, efnagerðin Svanurinn hf. *
1945	Gistihús á Brjánslæk * (tillaga)
1941–50	Tryggvagata, verksmiðjuhús Hamars hf. *
1945	Prentsmiðja Hafnarfjarðar, Suðurgötu 18 *
1946	Ingólfsstræti 5, verslunar- og skrifstofuhús *
1948–49	Síldarverksmiðja Faxa sf. í Örfirisey *
1949–54	Geirsgata, geymsluhús Eimskipafélags Íslands * (tillaga)
1949	Írafossvirkjun, mötuneytishús og íbúðarhús starfsmanna *
1951	Háteigsvegur 1, Apótek Austurbæjar *
1951–52	Írafossvirkjun, stöðvarhús og inntakslokuhús *
1953	Útvegsbanki Íslands, Vestmannaeyjum *
1954–58	Steingrímsstöð, Efra-Sogi, stöðvarhús og tengd mannvirki *
1955	Pósthússtræti 2, viðbygging við hús Eimskipafélagsins * (tillaga)
1957–58	Tryggvagata 17, hækkun Hafnarhússins *

ÍBÚDARHÚS / RESIDENTIAL BUILDINGS

verkefni / commission		verkkaupi / client
1926	Sóleyjargata 5 (tillaga)	Gunnlaugur Einarsson
1926	Laufásvegur 63	Magnús Jónsson
1927	Útsalir, Seltjarnarnesi	Ólafur Jónsson
1927	Laufásvegur 70	Gunnlaugur Claessen
1927	Hringbraut 26 (Melablettur 6)	Nikulás Friðriksson
1927	Laugavegur 34A	Hinrik Thorarensen
1928	Bergstaðastræti 74	Ásgrímur Jónsson
1928	Bergstaðastræti 74A	Jón Stefánsson
1928	Laufásvegur 69	Valtýr Stefánsson
1928	Ásvallagata 14	Jón Ásbjörnsson
1928	Bergstaðastræti 72	Júlíana Sveinsdóttir
1928	Laufásvegur 73	Steingrímur Jónsson
1928	Túngata 18, Keflavík	Helgi Guðmundsson
1928	Bergstaðastræti 75	Paul Smith
1928	Fjólugata 1	Hallgrímur Benediktsson
1929	Laufásvegur 75	Ásmundur Guðmundsson
1929	Bergstaðastræti 83	Haraldur Björnsson

1929	Garðastræti 41	Ólafur Thors
1930	Bergstaðastræti 73	Hallur Hallsson
1931	Laufásvegur 65	Einar Stefánsson
1931	Freyjugata 46	Georg Ólafsson
1931	Smáragata 10	Guðmundur Ólafsson
1931	Smáragata 16	Haukur Thors
1931	Blátún við Kaplaskjólsveg	Jón Þorleifsson
1931	Sóleyjargata 11	Stefán Thorarensen
1932	Laufásvegur 77	Helgi Guðmundsson
1932	Sóleyjargata 29 (Hringbraut 4)	Thor Thors
1932	Sóleyjargata 35	Árni G. Eylands
1933	Freyjugata 41	Ásmundur Sveinsson
1933	Laufásvegur 68	Paul Smith
1934	Laufásvegur 62	Magnús Sch. Thorsteinsson
1935	Þingvallastræti 25, Akureyri	Sverrir Ragnars
1936	Bárugata 6	
1937	Smáragata 11	Helgi Pétursson
1938	Sóleyjargata 25	Richard Thors
1938	Hrefnugata 9 ***	Hallgrímur Hallgrímsson
1938	Mánagata 18–20	
1939	Sólvallagata 11 ***	
1941	Gunnarsbraut 28 *	
1941	Íbúðarhús á Hjalteyri *	
1945	Eskihlíð 12–12B, fjölbýlishús *	
1949	Karfavogur 33 *	
1950	Ægisíða 86 *	Auður Auðuns
1952	Lynghagi 13 *	Ingileif B. Hallgrímsdóttir

INNRÉTTINGAR / INTERIOR DESIGN

1925	Innréttingar í Haraldarbúð, Austurstræti 22
1928–29	Innrétting Reykjavíkur Apóteks, Austurstræti 16
1936	Skipsinnrétting
1942	Innrétting Tjarnarbíós *

SAMKEPPNISVERKEFNI / COMPETITIONS

1930	Akureyrarkirkja	2. verðlaun
1934	Viðbygging við Landsbankann	2. verðlaun (ásamt annarri tillögu)
1935	Hallgrímskirkja í Saurbæ	2. verðlaun (engin 1. verðlaun veitt)
1938	Hitavatnsgeymar á Öskjuhlíð *	2. verðlaun (engin 1. verðlaun veitt)
1941	Kvikmyndahús Háskólans *	1. verðlaun
1942	Sjómannaskóli *	2. verðlaun (engin 1. verðlaun veitt)
1943	Kirkja í Nessókn *	3. verðlaun
1951	Fegrun Reykjavíkurtjarnar *	3. verðlaun

* ásamt Eiríki Einarssyni arkitekt / with architect Eiríkur Einarsson

** ásamt Þórarni Kristjánssyni hafnarstjóra / with engineer Þorarinn Kristjánsson

*** ásamt Eiríki Einarssyni og Herði Bjarnasyni arkitektum / with architects Eiríkur Einarsson and Hörður Bjarnason

GREINAR OG RIT EFTIR SIGURD GUDMUNDSSON / PUBLICATIONS

Vandkraft og Landbrugsproblemer paa Island.
Berlingske Tidende, 4. júlí 1921.

Barnaskólinn nýi í Reykjavík.
Menntamál, 4. árg., mars-apríl 1928.

Málverkasýning Þorvalds Skúlasonar.
Morgunblaðið, 19. febrúar 1928.

Hið nýja leikhús.
Morgunblaðið, 31. ágúst 1930.

Austurstræti.
Morgunblaðið, 6., 9. og 23. ágúst, 2. september 1931.

Skipulagið.
Vísir, 9. ágúst 1931.

Austurstræti.
Alþýðublaðið, 15. ágúst 1931.

Sýning Þorvalds Skúlasonar.
Morgunblaðið, 13. nóvember 1931.

Þú skalt eigi girnast hús náunga þíns.
Morgunblaðið, 27. mars 1932.

Húsagerð.
Morgunblaðið, 17. mars 1933.

Húsagerð (útvarpserindi).
Tímarit iðnaðarmanna, 6. hefti, 7. árg., 1934.

Meistari Jón.
Morgunblaðið, 18. júní 1933.

Skipulag Reykjavíkur.
Lesbók Morgunblaðsins, 28. janúar 1934.

Nýstárleg þingsályktun.
Morgunblaðið, 3. janúar 1935.

Þjóðminjasafnið brennur.
Morgunblaðið, 20. febrúar 1935.

Three New Concrete Buildings in Iceland.
The Concrete Way, vol. 9, nr. 2. 1936.

Vinna, íþróttir og hvíld í Reykjavík framtíðarinnar.
Morgunblaðið,18. ágúst 1936.

Húsastíll og stílmenning.
Húsakostur og híbýlaprýði [greinasafn].
Mál og menning, Reykjavík 1939.

Litaval.
Húsakostur og híbýlaprýði [greinasafn].
Mál og menning, Reykjavík 1939.

Tjarnarbrúin.
Morgunblaðið,17. september 1940.

Mörður Valgarðsson.
Þýðing á verki Jóhanns Sigurjónssonar. 1942.

Hugleiðingar um Hallgrímskirkju.
Helgafell, 1. tbl. 1943. Lesbók Mbl., 11. tbl. 1964.

Hugleiðingar um hús og höfuðstað.
Útvarpserindi, flutt 1950. Byggingarlistin, 1. tbl. 1950.

Upphafsorð (o.fl. greinar).
Byggingarlistin, 1. tbl. 1951.

Húslestur (o.fl. greinar).
Byggingarlistin, 2. tbl. 1951.

Borgin á sjö hæðum (o.fl. greinar).
Byggingarlistin 3. tbl. 1956.

Tækniorðasafn.
Halldór Halldórsson bjó til prentunar. Reykjavík 1959.

VIÐTÖL VIÐ OG GREINAR UM SIGURD GUDMUNDSSON / INTERVIEWS

Stúdentagarðurinn.
Stúdentablaðið, 1. desember 1933.

Framtíðarskipulag Reykjavíkur.
Morgunblaðið, 18. ágúst 1936.

Valtýr Stefánsson. *Hugleiðingar um húsagerð. Sigurður Guðmundsson bendir á nokkur aðalatriði.*
Morgunblaðið, 28. nóvember 1942.

Valtýr Stefánsson. *Sextugur arkitekt með vaxandi umbótaáhuga.*
Morgunblaðið, 4. maí 1945.

Sextíu og fimm ára: Sigurður Guðmundsson arkitekt.
Byggingarlistin, 1. tbl. 1951.

Valtýr Stefánsson. *Sjötugur í dag: Sigurður Guðmundsson húsagerðarmeistari.*
Morgunblaðið, 4. maí 1955.

Gunnlaugur Halldórsson, Hörður Bjarnason. *Sigurður Guðmundsson arkitekt.* Minningarorð.
Morgunblaðið, 30. desember 1958.

FORMATIVE YEARS AND NORDIC CLASSICISM
1925-1930

Around the time that Sigurdur Gudmundsson began his studies at the Architectural Department of the Royal Academy of Art in Copenhagen in 1915, a new movement was emerging. Nordic classicism, which would have a widespread impact on Nordic architecture between 1918 and 1930, appeared in the wake of the fin-de-siècle movements – neo-baroque, Jugendstil (Art Nouveau) and national romanticism – challenging their characteristic romanticism and individualism.

Although the new movement based its formal concepts on historical models, its basic viewpoint differed from the historicism of the 19th century. Rejecting historicism's main notion of a choice between styles, it advocated a single, all-embracing stylistic concept that would cover all contemporary architectural design. Nordic classicists strove to find a clear, formal solution to each task, in which delicately elaborated, classical details of style would strike a balance with a simple and regular totality. Above all they worked by discipline and strictness of form, designing buildings with symmetrical sides and standardized types of windows.

Of all Icelandic architects, Sigurdur Gudmundsson formed the closest bonds with Nordic classicism. He was studying in Copenhagen at the height of the movement's influence, from 1918-1926; and from 1919-1925 he was the only Icelandic architecture student at university level. Only one Icelander had studied architecture at the academy before him: Gudjón Samúelsson (1887-1950), later state architect of Iceland, who graduated in 1919. Samúelsson's works reveal some affinity with 19th-century historicism, with a mixture of fin-de-siècle national romanticism and neo-baroque. And the first architects after Gudmundsson did not start their studies until 1927, when the movement was yielding to functionalism.

Sigurdur Gudmundsson was born on May 4, 1885 at Sydri Hofdalir in Skagafjördur, a rural part of north Iceland. His childhood home in Skagafjördur was particularly conducive to reading and learning crafts, and helped inspire him to further education. In 1904 he went to Reykjavík for his secondary education, and switched from grammar school to study architecture, since the final examination was not an admission requirement at the Copenhagen academy. He enrolled in 1915 and remained there more or less for the next ten years, but did not take the graduation examination. Gudmundsson supported himself during his student years by working in studios in Copenhagen, and also as a journalist, including a period as a news reporter for Berlingske Tidende.

A turning-point came in 1924 when Reykjavík City Council asked him to draft the design for a new primary school. Such a major commission surely weighed heavily in his decision to return to Iceland in 1925 before he had graduated. Immediately after his return he opened the first private architects' studio in Iceland. When Sigurdur Gudmundsson returned from his studies abroad, architecture and urban development were still at a primitive stage in Iceland and many difficult tasks lay ahead. Architects, as an unfamiliar profession, were often given an unsympathetic and prejudiced reception. By this time, concrete had become the most common building material in Iceland and its use was more widespread than in neighbouring countries. Gudmundsson made innovations in plastering and concreting in his first buildings, including pebbledash which he first used on Laufásvegur 70 (1927). Dark, unpainted pebbledash characterized many of his early buildings which have since been painted over.

Gudmundsson apparently made his first drafts for Austurbæjarskóli primary school when he was in Copenhagen in spring 1924. By locating the school

building at the top of the site, all the classrooms could be arranged in series along one side, for the best view and most daylight. Concreting began at Austurbæjarskóli in 1927 and the school opened in autumn 1930. General classrooms were in the central building, and two smaller wings with other rooms extended from either end. The basic idea was simple, reflecting Nordic classicism's insistence on clear, formal totality. In its day the school's facilities ranked with the most sophisticated in Scandinavia, a tribute to the vision underlying it. New features included a movie auditorium, swimming pool and baths, modern school kitchen and canteen, plus specialized classrooms for the arts and practical subjects. Originally it had a flat concrete roof, one of the first of its kind in Iceland.

Over the period 1926-30 Gudmundsson designed several residential houses in Reykjavik in the Nordic classical vein, whose elegant simplicity distinguished them from the decorative style typical of concrete houses in the capital then. Their layout tended to be symmetrical with smooth wall surfaces and windows built up in multiples of a basic unit. Generally they had a simple cube form with few niches or extensions. Their beauty lies in their pure total effect and their calculated proportions, in which nothing was overdone. Gudmundsson's works display a clearer correspondence between exterior and interior layout than other Reykjavik houses from the period.

Other major works by Gudmundsson in the Nordic classical style are the Grund nursing home on Hringbraut and the interior of the Reykjavik pharmacy on the ground floor of Austurstræti 16, both dating from 1928-30. The nursing home was a straightforward building whose interior design was largely based on achieving maximum daylight. The building comprised three main wings, positioned with the windows of as many rooms as possible facing the sun, around a garden facing south. The pharmacy interior is of particular art-historical value as the first clear example of Nordic classicism in its spatial arrangement, furnishings and details. Gudmundsson's most important unrealized design was the student residence for the civic square on Skólavörduholt hill, a short-lived proposal by the newly appointed Reykjavik urban planning committee for a complex of major public buildings. The buildings are in classical style, but with a light and delicate air about them.

FUNCTIONALISM – THE NEW STYLE
1930-1935

Following the Stockholm Exposition of 1930, modernism became the dominant movement in Nordic architecture. Many of its advocates had begun in the spirit of Nordic classicism, such as Erik Gunnar Asplund in Sweden and Alvar Aalto in Finland. Nordic classicism was an important precursor of functionalism in Scandinavia and certain typical features of modern Nordic architecture can be traced back to it. In this light, it is not surprising that Sigurdur Gudmundsson became the pioneer of modernism in Iceland. In 1929 he drafted a design for politician Ólafur Thors' house on Gardastræti 41 in Reykjavik, the first Icelandic building with clear functionalist characteristics.

In his first functionalist buildings, Gudmundsson to some extent relaxed the strict formalism which had characterized his work until then. His shaping of space became more diverse and the interactive equilibrium of vertical and horizontal lines replaced symmetrical layout. Towers, niches, balcony rims and windows created a delicate interplay of three-dimensional forms. Precise three-dimensional shaping came to characterize all his functionalist buildings as well as many subsequent works such as the National Museum of Iceland. Conditions in Iceland were conducive to modernism and its new formal concept based on the technical properties of the new building material, in that there was a tra-

dition of building in concrete and builders who were skilled in handling it. An unusual feature of early Icelandic functional buildings was their widespread dark wall colouring.

Modernism left an immediate mark on residential and commercial building design in Iceland but made slower inroads into public buildings. Nonetheless, Sigurdur Gudmundsson soon had the chance to design several larger buildings in the functionalist style. The first was the student residence Gamli Gardur on Hringbraut, built in 1933-34, an angular structure with students' rooms in the main wing and an assembly room in the side wing. One of the clearest functionalist features was the tower linking the two wings. A large corner window of stacked glass dominated the stairway and lent the building a continuous bright surface at night, but this feature has since been altered.

Dating from the same time were hospitals run by the Catholic communities in Stykkishólmur and Reykjavík, designed and built in 1933-35. St. Jósefsspítali on Landakot hill in Reykjavík was a four-storey concrete structure, by the side of an earlier timber building. Now forming the west wing of Landakot Hospital, it was one of the purest works of Icelandic functionalism, judging from photographs before it was modified. The hospital run by Franciscan nuns in Stykkishólmur was particularly interesting for its chapel and tower, which formed an annexed wing beside the main building.

Gudmundsson's fourth major building from this period was the Port of Reykjavík office and warehouse building on Tryggvagata. Constructed in phases over the period 1933-39, this was one of the largest buildings in Iceland in its day. Close by stands another of his works from a similar time, the office building on Tryggvagata 28 which in its unassuming simplicity bears clear functionalist characteristics.

To meet the growing workload at his studio in and after 1930, Gudmundsson took on assistants, who welcomed the chance to work at the only private architects' studio in Reykjavík then. His contribution to Icelandic architecture over this period therefore extended beyond his own house designs, and included his guidance given to young architects during their formative years, before that generation came to dominate Icelandic architecture in and after WWII. Gudmundsson regularly corresponded with architects overseas and visited Europe to acquaint himself with architectural innovations. He became known abroad for his concrete building designs, and articles on his work were published in foreign periodicals.

The evolution in Sigurdur Gudmundsson's work in the early 1930s clearly shows his mature understanding of basic modernist principles about the interaction of form, functionality and material. His buildings from this period testify to one of the most fertile and progressive chapters in Icelandic visual art this century. Regrettably, many of his buildings have been robbed of their stylistic features almost beyond recognition. Little evidence remains now of their unique artistic value, apart from the original designs and a handful of old photographs.

TRADITIONAL REVALUED – PARTNERSHIP WITH EIRÍKUR EINARSSON 1938-1958

Around 1935, Sigurdur Gudmundsson began to revive various features from his earlier work. His flat roofs gave way to hipped roofs or steep gables, and his spatial shaping grew more cautious, with fewer supported structures and extensions. Examples are the buildings on Laufásvegur 62 (1934) and Smáragata 11 (1937). In effect the later works sought out the common essence of his two formative movements, classicism and functionalism. The third phase of his career was also distinguished by his highly successful partnership with Eiríkur

Einarsson (1907-1969). Close friends as well as colleagues, they were joint designers of all their studio's main works over the twenty-year period from 1938 until Gudmundsson's death in 1958.

One of Sigurdur Gudmundsson's lasting preoccupations was urban planning in Reykjavík. He often aired his views in public on general urban planning and the use of topographical features, and on his own initiative he spent years producing proposals for the old Grjótathorp quarter in downtown Reykjavík. One of his most interesting ideas was to extend the Austurstræti high street through the old quarter and close it off with a dignified building on the top of the slope. This idea was gradually forgotten, like so many of his other suggestions for urban planning which were almost all made for love rather than for money.

Ljósafoss hydro-electric power station is unquestionably one of the best examples of Icelandic functionalist industrial architecture. Better preserved than his other works from the 1930s, it has simple, formally powerful buildings that interact impressively with the natural environment. In 1951-52, Gudmundsson and Einarsson drafted buildings for the next phase of the River Sog hydro project: a station at Írafoss along with a canteen building and residential quarters for staff. The last station in the series was Steingrímsstöd. Its powerhouse building, designed in 1958, was one of the last projects on which Gudmundsson worked before his death.

A design competition was held in 1938 for the layout of Reykjavík District Heating Utility's hot water distribution tanks on top of Öskjuhlíd hill. No first prize was awarded, but second place went to a design proposal by Gudmundsson and Einarsson envisaging ten tanks in three wings at 120° angles to each other, with an entrance beneath the centre of the configuration and a restaurant on top. Had it been realized, this would certainly have been the pinnacle of pre-war Icelandic functionalism, reinforced by its majestic location and the unique value of geothermal water for the city. In 1940, the two architects were asked to work on another design for Öskjuhlíd, involving a circular arrangement of eight tanks on the top of the hill, built around a high viewing tower. In a modification from 1949, they proposed replacing their tower with a lower, circular building inside the ring of tanks.

The School of Marine Navigation and Engineering was a winning competition entry. The commanding hill-top position of the building and its topographical placement were strong factors influencing its design. Located on the edge of the old quarry there, the building, seen from below, has its foundation in vertical rock. Architectural polarities can be seen on the one hand in the rhythmical window arrangement and modernistic detailing, and on the other in the building's overall shaping according to a romantic idea of a rock-top turreted castle. In this respect, Gudmundsson and Einarsson's competition proposal was more traditional than various others which were considered.

Their next major project was the National Museum, a gift from parliament to the Republic of Iceland to mark the latter's establishment on June 17, 1944. Unlike the School of Marine Navigation and Engineering, the museum's formal construction is very much in the spirit of Gudmundsson's functionalist works, with a balanced arrangement of vertical and horizontal forms.

In 1934 Sigurdur Gudmundsson won second prize in a design competition for a church in Saurbær, the benefice of Iceland's most celebrated psalmist, Hallgrimur Pétursson. Much later, in 1953, the church committee asked him to draft a new design, which turned out to be one of the most remarkable churches in postwar Iceland and ranks with Gudmundsson and Einarsson's most beautiful creations. This harmonious combination of traditional form and modern tastes in material shows the influence of foreign stone church tradition. It also differs from Icelandic churches in its asymmetrical extensions on either side of the nave, and the tiled surfaces of its inner walls.

Another commission came in 1947, a bell-tower for the church at the old episcopal see of Hólar, which was built in 1950 to mark the 300th anniversary of the death of Iceland's last catholic bishop, Jón Arason. Local people wanted to erect a traditional statue, but Gudmundsson suggested a tower which would act as a stronger feature on the site to offset the school building up on the slope which disrupted the placement of the church. Thus Gudmundsson's sensitivity towards the interaction of building and landscape created the now familiar image of Hólar.

The two architects also designed the Fossvogur funeral chapel and crematorium in Reykjavík, in 1944-45. Like the other two churches, its design was largely determined by the effect of a building in the landscape, clearly revealing the architects' artistic sensibilities.

Menningarmálanefnd Reykjavíkur / The Cultural Committee of the City of Reykjavík: Guðrún Jónsdóttir formaður / chair, Guðrún Ágústsdóttir, Helgi Pétursson, Inga Jóna Þórðardóttir, Jóna Gróa Sigurðardóttir, Tryggvi Baldvinsson, Finna Birna Steinsson

Forstöðumaður Listasafns Reykjavíkur / Director of the Reykjavík Municipal Art Museum: Eiríkur Þorláksson

Þýðing / Translation: Bernard Scudder

Yfirlestur handrita / Proofreading and editing: Mörður Árnason, Bernard Scudder

Umsjón með gerð sýningarskrár / Catalogue production: Pétur H. Ármannsson

Hönnun sýningarskrár / Catalogue design: Hildigunnur Gunnarsdóttir

Ljósmyndun / Photography: Pétur Sörensson

Filmuvinnsla, prentun og bókband / Montage, printing and bookbinding: Grafík hf.

© Kjarvalsstaðir – Listasafn Reykjavíkur
The Reykjavík Municipal Art Museum
Flókagötu, 105 Reykjavík

ISBN 9979-874-82-1

Byggingarlistardeild Listasafns Reykjavíkur þakkar eftirtöldum einstaklingum, stofnunum og fyrirtækjum fyrir veitta aðstoð við undirbúning sýningarinnar:

Árbæjarsafn
Áslaug Jónsdóttir
Barnaskóli Austurbæjar
Byggingafulltrúinn í Reykjavík
Guðjón Ármann Eyjólfsson
Guðmundur Egilsson
Guðmundur Magnússon
Guðmundur Sighvatsson
Halldóra Arnardóttir
Haraldur Helgason
Hitaveita Reykjavíkur
Húsameistari ríkisins
Hörður Ágústsson
Ingólf B. Hallgrímsdóttir
Ívar Valgarðsson
Jóhannes F. Skaftason
Júlíana Gottskálksdóttir
Kirkjugarðar Reykjavíkurprófastsdæma
Kristín Geirsdóttir
Landsbókasafn Íslands-Háskólabókasafn
Landsvirkjun
Magnús Sædal Svavarsson
Minjasafn Rafmagnsveitu Reykjavíkur
Nikulás Úlfar Másson
Ólafur Ásgeirsson
Páll Guðmundsson
Pétur Sörenssson
Ragnheiður Erla Bjarnadóttir
Reykjavíkur Apótek
Reykjavíkurhöfn
Sigrún Skúladóttir
Sigurður Blöndal
Sigurður Gíslason
Sigurður Gústafsson
Sjómannaskólinn
Skúli Sigurðsson
Sverrir Sch. Thorsteinsson
Vignir Albertsson
Vinnuveitendasamband Íslands
Þjóðskjalasafn Íslands
Þórarinn V. Þórarinsson
Þorsteinn Ragnarsson
Ögmundur Skarphéðinsson

Kjarvalsstaðir · Listasafn Reykjavíkur / Reykjavik Municipal Art Museum
september – oktober 1997

ISBN 9979-874-82-1